

INDHOLD

FORORD	7
RESUMÉ	9
Manglende sammenhæng i behandlingen	10
Vanskeligt at inddrage de unge og deres forældre	10
Uklar fordeling af ansvar og kompetence	11
Behandlingsintegritet	11
De unges udbytte af institutionsanbringelse	11
1 INDLEDNING	13
Tilrettelæggelsen af sanktionsforløb	14
Sanktionen og de unges motivation	15
Behandling under anbringelse	16
Ungdomssanktionens baggrund i et nyt kriminalitetsbillede	17
Sanktionens lovgrundlag	18
Evaluerings metode	20
Evaluerings materiale	21
Evaluerings spørgsmål i rapportens kapitler	22

2	PLANLÆGNING AF SANKTIONSFORLØB	25
	Usikkerhed ved indstilling til retten	26
	Fragmenterede handleplaner	30
	Når de unge sendes fra sted til sted	37
	Samarbejdet mellem sagsbehandlere og institutioner	43
3	STRAF, TVANG, INDDRAGELSE OG MOTIVATION	49
	Vanskelig kommunikation mellem sagsbehandler og den unge	50
	Kontaktperson kan give kontinuitet	56
	Sporadisk forældresamarbejde	58
	Straf og de unges motivation	61
4	SOCIALPÆDAGOGISK BEHANDLING PÅ INSTITUTIONERNE	65
	Udredning og motivation i sikret regi	67
	Behandling på åben institution	73
5	HVILKE UNGE HAR GAVN AF UNGDOMSSANKTIONEN?	85
	Fem unge i gang med resocialisering	86
	Fem unge der ikke er i gang med resocialisering	90
	Målgruppen for ungdomssanktionen	93
	Hvem kan have gavn af ungdomssanktionen?	94
6	KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER	97
	Sammenhæng i planlægningen	98
	Inddragelse af de unge og deres forældre	98
	Fordeling af ansvar og kompetence	99

Behandlingsintegritet	100
Ungdomssanktionen og de dømte unge	101
Anbefalinger	102
LITTERATUR	105

RESUMÉ

I denne rapport evalueres den såkaldte ungdomssanktion, som blev indført i 2001 som et alternativ til ubetinget fængselsstraf for unge mellem 15 og 17 år. Ungdomssanktionens overordnede mål er at mindske risikoen for, at de dømte unge begår ny kriminalitet. Det mål skal nås gennem længerevarende socialpædagogisk påvirkning fortrinsvis under institutionsanbringelse. Der er tale om en toårig dom, der kan anvendes i stedet for ubetingede domme fra 30 dage og til 1½ år. Dommen afvikles som udgangspunkt i tre faser henholdsvis på sikret institution, på åben institution eller socialpædagogisk opholdssted og i ambulante regi.

Evalueringen er baseret på interview med ti unge, deres sagsbehandlere og andre nøglepersoner i de konkrete sanktionsforløb. Desuden er der gennemført interview med ledende personale på seks sikrede institutioner, der varetager sanktionens fase 1 og gennemført deltagerobservation på to åbne døgninstitutioner og et socialpædagogisk opholdssted, der varetager sanktionens fase 2. På den baggrund peger evalueringen på forhold i gældende lov og praksis, som ser ud til at have betydning for, om den ønskede påvirkning lykkes.

MANGLENDE SAMMENHÆNG I BEHANDLINGEN

I de forløb, som vi har undersøgt, har sagsbehandlerne problemer med at få lagt planer, at få opstillet klare mål og få angivet, hvordan man når dertil. De lovpligtige handleplaner er fragmenterede og bliver sjældent det redskab, der kan holde sammen på et forløb, der er sammensat af forskellige faser og flere aktører på behandlingssiden. Sagsbehandlerne mangler tilsyneladende det nødvendige faglige grundlag for at kunne udarbejde bæredygtige planer. De unge oplever det, som om der ikke er nogen planlægning, og derfor heller ikke noget mål med sanktionsforløbet. De bliver i nogle tilfælde dårligt informeret, og de bliver stort set ikke inddraget i planlægningen.

VANSKELIGT AT INDDRAGE DE UNGE OG DERES FORÆLDRE

Det ser ud til, at sagsbehandlerne mulighed for at inddrage de unge og forældrene i planlægningen af forløbene og på den måde at motivere og ansvarliggøre den enkelte er meget begrænset. De unge, som vi har interviewet, er vrede. De er vrede over at få en toårig dom, som er noget længere end den ubetingede straf, de uden sanktionen kunne have fået. Desuden er to år uoverskueligt lang tid i et ungdomsperspektiv. Sagsbehandleren opfattes som den straffende part, og de unges vrede bliver entydigt rettet mod denne.

Den vrede deler nogle af familierne bag de unge. Det ser ud til, at de familier, der er mest vrede og mest afvisende over for at indgå i samarbejde med sagsbehandleren, ikke nødvendigvis er dem, der har de færreste ressourcer.

Der er i de ti undersøgte forløb flere eksempler på, at en kontaktperson har været afgørende for, at den unge har ændret adfærd og er i gang med en resocialisering. Det ser ud til, at en kontaktperson har større mulighed for at få den unges tillid og kan være med til at skabe sammenhæng i et i øvrigt opsplittet forløb med skift mellem forskellige institutionelle rammer.

UKLAR FORDELING AF ANSVAR OG KOMPETENCE

Institutionernes og de ansattes arbejde med at motivere de unge, ser ud til at være hæmmet af, at forløbene er splittet op i tre faser, og at ansvar og indflydelse ikke rækker ud over opholdets længde. De tre faser er ikke obligatoriske, og kommunen kan vælge at se bort fra dommens tidsangivelser for faserne, hvis det skønnes hensigtsmæssigt. Men i praksis synes faseforløbet og dommens angivelser at have forrang frem for et hensigtsmæssigt forløb.

Praksis på de institutioner, hvor vi har observeret, vidner om, at alle er bevidste om, at forløbet skal høre op på et bestemt tidspunkt. Der er fokus på at afvikle, og de ansattes bestræbelser glider ofte umærkeligt fra at ville sætte en udvikling frem mod et mål i gang til at ville sørge for, at tiden går uden problemer. Det samme ser ud til at gøre sig gældende, hvor der skiftes sagsbehandler, fx fordi den unge flytter til en anden kommune eller fylder 18 år og ansvaret overgår til en anden afdeling i kommunen.

BEHANDLINGSINTEGRITET

Der ser ikke ud til at være særligt mange egentlige behandlingstiltag på institutionerne. For flere institutioner bliver det faglige grundlag og metoderne heller ikke gjort særligt klart. Det har konsekvenser for det arbejde, der bliver udført af i øvrigt ofte meget engagerede ansatte. På de institutioner, som vi har besøgt, er der ikke en fælles faglig tilgang til de unge, og der er ofte ikke enighed om, hvordan man håndterer diverse konflikter. Det betyder, at behandlingen eller den socialpædagogiske påvirkning af den unge kan blive tilfældig og uden blivende betydning.

DE UNGES UDBYTTE AF INSTITUTIONSANBRINGELSE

Det ser ud til, at anbringelse på de socialpædagogiske institutioner ikke rammer behovet hos ret mange af de unge. For de af de unge, som har forholdsvis mange ressourcer og ikke er grundlæggende personligt belastede af dårlig familiebaggrund, misbrugsproblemer eller psykiske problemer, ser institutionsanbringelse langt fra hjemmet ud til at være direkte

uhensigtsmæssig. Over for disse unge forekommer mere direkte integrerende foranstaltninger i lokalområdet og løsninger baseret på familieinddragelse at være mere meningsfulde.

Institutionsanbringelse forekommer heller ikke altid at være den rette løsning for de unge, som har tungere problemer og en familiebaggrund, der er belastet af brud og opløsning. Alternativerne er dog mindre oplagte for disse unge, fordi der ofte ikke er ressourcer at bygge på i familie og øvrige netværk. Disse unge ser ikke ud til at være i gang med resocialisering efter ungdomssanktionens ophør, og der er behov for at sikre, at der sker en fortsat indsats med kontinuitet i forhold til ansvarshavere.

KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

Ungdomssanktionens overordnede mål er at mindske risikoen for, at de dømte unge begår ny kriminalitet, ved i Ekspertgruppens formulering at "rette de unge op gennem en længerevarende socialpædagogisk påvirkning." Indledningsvis argumenterede vi for, at der er en række forudsætninger for, at dette mål kan indfris. Forudsætningerne er, at der skabes sammenhæng i forløbene gennem planlægning, at de unge og deres forældre bliver inddraget i planlægningen, at de unge kan motiveres til behandling, og at der foregår en socialpædagogisk påvirkning, der er præget af behandlingsintegritet og sigter mod reintegration. Endelig drejer det sig også om, hvorvidt sanktionen er tilpasset målgruppen og det aktuelle billede af ungdomskriminaliteten. I kapitlerne 2 til 5 har vi diskuteret om disse forudsætninger er til stede i forbindelse med forskellige områder af praksis.

Materialet, der ligger til grund for evalueringen, er ikke i sig selv repræsentativt for praksis inden for ungdomssanktionens rammer. Imidlertid tegner Justitsministeriets delredegørelse på baggrund af et større materiale, der er behandlet kvantitativt, et billede af problemer med at skabe sammenhæng i forløbene og med, at indsatsen bliver tilfældig og ukoordineret. Gennem nærmere undersøgelse af udvalgte forløb og praksis på udvalgte institutioner kan vi pege på nogle af de mekanismer, der ligger bag problemerne, og på, hvilke konsekvenser den ukoordinerede og tilfældige indsats har.

SAMMENHÆNG I PLANLÆGNINGEN

I de forløb, som vi har undersøgt, har sagsbehandlerne problemer med at få lagt planer, at få opstillet klare mål og få angivet, hvordan man når der til. De lovpligtige handleplaner er fragmenterede og bliver sjældent det redskab, der kan holde sammen på et forløb, der er sammensat af forskellige faser og flere aktører på behandlingssiden.

Nogle sagsbehandlere giver udtryk for at have for kort tid til at formulere bæredygtige handleplaner. I dag skal der foreligge en foreløbig handleplan senest efter syv dage. Der er mulighed for og krav om, at arbejdet med handleplanerne videreføres efter de første syv dage, og det tyder på, at den korte tid ikke er det største problem. Der synes også at mangle et videnskabsmæssigt grundlag for at tilrettelægge sanktionsforløbene forsvarligt. Der sker sjældent en tilbundsående udredning af de unges problemer, som kan lægges til grund for planlægningen.

Desuden ser det ud til at være et reelt problem at finde egnede pladser til de unge. Det forekommer, at nogle sagsbehandlere undlader at bruge kræfter på ordentlig planlægning, fordi den rette placering af de unge alligevel højst sandsynligt ikke kan komme i stand.

De unge oplever det, som om der ikke er nogen planlægning og noget mål med sanktionsforløbet. De bliver i nogle tilfælde dårligt informeret, og de bliver stort set ikke inddraget i planlægningen.

INDDRAGELSE AF DE UNGE OG DERES FORÆLDRE

Det ser ud til, at sagsbehandlerne mulighed for at inddrage de unge og forældrene i planlægning af forløbene og på den måde at motivere og ansvarliggøre den enkelte er meget begrænset. De unge, som vi har interviewet, er vrede. De er vrede over at få en toårig dom, som er noget længere end den ubetingede straf, de uden sanktionen kunne have fået, og desuden er uoverskuelig lang tid i et ungdomsperspektiv. Sagsbehandleren opfattes som den straffende part, og de unges vrede over at skulle igennem et toårigt forløb frem for en væsentligt kortere afsoning bliver entydigt rettet mod denne. Sagsbehandlerne forekommer at være uden redskaber til at overvinde vreden og modstanden. De må under den nuværende struktur og ansvarsfordeling affinde sig med en meget distanceret rolle i forhold til

den unge. I de unges perspektiv er sagsbehandleren ikke en person, som man forventer giver hjælp og støtte.

Den opfattelse deler nogle af familierne bag de unge. Det ser ud til, at de familier, der er mest vrede og mest afvisende over for at indgå konstruktivt i at få et forløb til at fungere, ikke nødvendigvis er dem, der har de færreste ressourcer. Også derfor må der arbejdes kvalificeret for at få dem inddraget og gjort ansvarlige for den unges udvikling.

Der er i de ti undersøgte forløb flere eksempler på, at en kontaktperson har været afgørende for, at den unge har ændret adfærd og er kommet i gang med arbejde eller uddannelse. Det ser ud til, at en kontaktperson har større mulighed end sagsbehandleren for at opnå den unges tillid og kan være med til at skabe sammenhæng i et i øvrigt opsplittet forløb med skift mellem forskellige institutionelle rammer.

De ansatte på institutionerne står i nogen grad i samme dilemma som sagsbehandlerne. De er også med til at administrere en dom, og de er derfor i fare for at komme til at stå i et skarpt modsætningsforhold til de unge. Men det ser ud til, at de unge først og fremmest retter vreden mod sagsbehandlerne, og at institutionerne har bedre forudsætninger for at etablere relationer, som de unge har tillid til. De interviewede unges holdning til institutionerne og det, der skal foregå her, er ofte præget af opgivenhed. De unge giver udtryk for, at der ikke sker nogen udvikling gennem forløbet. Flere føler sig sat til at vente på, at sanktionen er overstået, før de kan komme i gang med en resocialisering.

FORDELING AF ANSVAR OG KOMPETENCE

Institutionernes og de ansattes arbejde med at motivere de unge, ser ud til at være hæmmet af faseinddelingerne, og at ansvar og indflydelse ikke rækker ud over opholdets længde. De tre faser er ikke obligatoriske, og kommunen kan vælge at se bort fra dommens tidsangivelser for faserne, hvis det skønnes hensigtsmæssigt. Men i praksis synes faseforløbet og dommens angivelser at have forrang for at planlægge et hensigtsmæssigt forløb.

Det ser især ud til, at anbringelse i sikret institution kan udgøre et uhensigtsmæssigt pres og skabe flere problemer, end det løser. Der er i øvrigt tegn på, at det ofte virker demotiverende og ødelæggende for forståelsen af, at sanktionen gør en forskel, når den unge forbliver i samme rammer efter dom til ungdomssanktion – både varetægt og fase I foregår

i sikret regi. Det betyder ikke, at anbringelse i sikret regi ikke kan være formålstjenligt for nogen unge, men det ser ud til at være formålsløst at indlede ethvert sanktionsforløb med et ophold i sikret institution.

Anbringelse i åbent regi – i institution eller privat opholdssted – er heller ikke altid hensigtsmæssig, og det ser ud, som om det i nogle tilfælde forsinker en integration. Det kan skyldes, at institutionen ligger langt fra hjemmet, eller at institutionen ikke formår at inddrage familie og lokalområde. Eller der kan være tale om, at anbringelsen forstærker den unge og familiens opfattelse af at være sat uden for samfundet.

Det socialpædagogiske institutionsmiljø, hvor den relationspædagogiske retning er fremherskende, sådan som det er tilfældet på en stor del af de institutioner, der varetager fase 2, er sårbart over for en sådan opsplitning af forløbene. Relationen mellem den unge og en medarbejder varer ikke ved så længe, som det måtte være hensigtsmæssigt. Relationerne bliver næsten altid brudt, når den unge sendes videre til næste fase eller overflyttes og tilbageføres. Det har den åbenlyse ulempe, at den unge hele tiden er henvist til at forholde sig til nye mennesker og sammenhænge. Det ser derudover ud til at føre til, at ansvaret for den unges udvikling ikke er entydigt placeret, og at det derfor er nemt at unddrage sig dette ansvar.

Praksis på de institutioner, hvor vi har observeret, vidner om, at alle er bevidste om, at forløbet skal høre op på et bestemt tidspunkt. Der er fokus på at afvikle, og bestræbelserne glider ofte umærkeligt fra at ville sætte en udvikling frem mod et mål i gang til at ville sørge for, at tiden går uden problemer. Det samme ser ud til at gøre sig gældende, hvor der skiftes sagsbehandler, fx pga. at den unge flytter til en anden kommune, eller at den unge fylder 18 år og ansvaret overgår til anden afdeling i kommunen.

Det ser ud til, at fleksible rammer på institutionerne med mulighed for særlige overgangsordninger og mulighed for at følge de unge i flere faser alt andet lige fremmer ansvarligheden i forhold til hvert enkelt forløb.

BEHANDLINGSINTEGRITET

Der ser ikke ud til at være særligt mange egentlige behandlingstiltag på institutionerne. Samlet set deler langt de fleste institutioner et relationspædagogisk udgangspunkt. Og det er ofte i form af et lidt udvandet begreb om relationspædagogik, der består i hensigtserklæringer om at skabe nære relationer. Der bliver altså ikke bragt særligt mange forskellige behand-

lingsmæssige metoder og redskaber i anvendelse. Desuden bliver det faglige grundlag og metoderne ofte ikke gjort særligt klart. Det gælder både indadtil blandt personalet og udadtil i forhold til sagsbehandlere og andre, som skal finde egnede pladser til de unge.

Det har konsekvenser for det arbejde, der bliver udført af i øvrigt ofte meget engagerede ansatte. På de institutioner, hvor vi har observeret, er der ikke en særligt veludviklet faglig tilgang til de unge, og der er ofte ikke skabt enighed om, hvordan man håndterer diverse konflikter. Det betyder, at behandlingen eller den socialpædagogiske påvirkning af den unge kan blive svingende og uden blivende betydning.

Det har også konsekvenser for sagsbehandlernes mulighed for at stykke et fornuftigt forløb sammen. Dels fordi der i nogle tilfælde ikke findes institutioner med de kompetencer, som modsvarer den unges behov. Dels fordi det i andre tilfælde ikke står klart, hvad institutionerne har at byde på.

UNGDOMSSANKTIONEN OG DE DØMTE UNGE

Selvom der givet mange steder er behov for kompetenceudvikling, og at man kunne ønske en større mangfoldighed i kompetencer og redskaber, er det dog ikke alene institutionernes manglende beredskab, der bærer skylden for, at der ikke iværksættes sammenhængende behandling. Det ser ud til, at anbringelse på institution ikke rammer behovet hos ret mange af de unge. Sandsynligheden for, at det er en hensigtsmæssig foranstaltning i forhold til den enkelte unge, mindskes yderligere ved, at det foregår i et fastlagt faseforløb og på institutioner, som er valgt, fordi der var plads på det givne tidspunkt.

For de af de unge, som har forholdsvis mange ressourcer og ikke er grundlæggende personligt belastede, ser institutionsanbringelse langt fra hjemmet ud til at være direkte uhensigtsmæssig. Over for disse unge forekommer mere direkte integrerende foranstaltninger i lokalområdet og løsninger baseret på familieinddragelse at være mere meningsfulde.

Institutionsanbringelse er heller ikke altid den rette løsning for de unge, som har tungere problemer og en familiebaggrund, der er belastet af brud og opløsning. Alternativerne er dog mindre for disse unge, fordi der ofte ikke er ressourcer at bygge på i familie og øvrige netværk. Disse unge har ofte ikke påbegyndt en resocialisering ved ungdomssanktionens slutning. For dem ser der ud til at være behov for at sikre kontinuitet i forhold

til det, der skal ske bagefter. Det gælder kontinuitet i forhold til personer, der indgår relationer til den unge, og det gælder kontinuitet i forhold til ansvarshavere.

Denne evaluering har undersøgt det individualpræventive potentiale i ungdomssanktionen. Det vil sige, at vi alene har set på, om sanktionen er effektiv i forhold til at skabe en ændring for den enkelte unge. Ved udformningen og vedtagelsen af ungdomssanktionen har hensyn til retsbevidstheden og ønsket om at sætte konsekvent ind med intensiverede straffeforanstaltninger i forhold til stigningen i grovere forbrydelser begået af unge givet også spillet ind. Men ser man, som vi har gjort det, alene på sanktionen som foranstaltning, der skal kunne føre den unge tilbage i en normal ungdomstilværelse, kan man sætte spørgsmålstegn ved, at et længerevarende institutionsophold er en hensigtsmæssig vej at vælge. Der ser ud til at være flere negative konsekvenser af at anbringe de unge langt fra hjemmet og med lille kontakt til lokalmiljøet i en længere periode. For det første er der fare for, at arbejds- og uddannelsesaktiviteter ikke kommer i gang eller ikke bliver særligt målrettede, før den unge er ude af institutionerne. For det andet ser det ud til, at familierne for flere unge kan være nøglen til at komme videre, men at institutionerne ligger for langt væk og/eller ikke har kompetencen til for alvor at inddrage familien. For det tredje opleves anbringelsen af flere af de unge, som vi har interviewet, som en yderligere tilsidesættelse og marginalisering. En markant kontrast til unge, der klarer sig godt og en følelse af at være sat til side, var noget af det som kan have været medvirkende til stigningen i asocial og kriminel adfærd blandt en lille del af ungdommen. Der er risiko for, at de langvarige anbringelser forstærker følelsen af at være sat til side, at være uden værdi for det omgivende samfund og ikke at få mulighed for at gøre sig gældende på almindelige betingelser.

ANBEFALINGER

Helt overordnet ser det ud til, at hvert forløb i højere grad skal tilpasses den enkelte, for at de unge kan få udbytte af sanktionen. Det forudsætter nogle ændringer i gældende praksis og i lovgrundlaget:

- Meget taler for at gøre op med faseinddelingen som et grundmønster for sanktionen. Det ser ud til, at faseinddelingen er en spændetrøje. Rækkefølgen og tidsudmålingen af faserne passer sjældent til den enkelte

unges behov og problematik. Næsten alle forløb indledes med fase 1 i sikret institution. Det ser langt fra ud til altid at være hensigtsmæssigt, det er tværtimod ofte med til at demotivere de unge, som allerede har tilbragt tid på sikret institution i varetægtssurrogat før dommen. Fase 2-forløbene ser ud til at være lange. Det gælder også for de unge, der kunne reintegreres tidligt. Der er reelt vide rammer for, at de sociale myndigheder kan tilrettelægge forløbene efter, hvad de finder hensigtsmæssigt. Men den overordnede faseinddeling og den tidsudmåling, som ofte er fastsat i dommen, bliver alligevel styrende.

- Der er desuden grund til at udvide det repertoire af foranstaltninger, som kan bringes i anvendelse i forløbet. Nogle unge vil kunne profitere af behandling i andre rammer end under institutionsanbringelse. En ungdomssanktion kunne således bestå i et familierapeutisk forløb, i et særligt arrangement med fastlagte aktiviteter med en kontaktperson eller i praktik med tæt opfølgning. Disse redskaber bringes i nogle tilfælde i anbringelse under de nuværende rammer, men det sker som supplement til en i nogle tilfælde overflødig eller ligefrem uheldig anbringelse.
- I forlængelse af ovenstående vil det være hensigtsmæssigt at begrænse længden af anbringelsen. De langvarige anbringelser ser ikke ud til at have generel berettigelse ud fra behandlingsformålet. Hvis berettigelsen alene beror på at give en straf, burde længden af anbringelsen forkortes og nærme sig varigheden af den ubetingede fængselsdom, som sanktionen erstatter. Der kunne herefter sættes ind med ovennævnte foranstaltninger.
- Der er endvidere behov for institutioner, der alene varetager opgaven med sanktionsdømte. I det omfang, at institutionsanbringelse skønnes nødvendig, bør der være om tale om institutioner, der formår at arbejde i lokalområdet og med familierne og dermed sikre, at målet om integration ikke tabes.
- Der er desuden behov for at styrke planlægning og sammenhæng i sanktionsforløbene. I forhold til de aktuelle rammer for udarbejdelse af handleplaner ville det være formålstjenligt at forlænge fristen for udarbejdelse af den foreløbige handleplan til noget mere end de syv dage, der er til rådighed på nuværende tidspunkt. Det ville desuden være hensigtsmæssigt at indføre en frist for en færdig handleplan for at sikre, at der bliver fulgt op og arbejdet videre på den første foreløbige plan.
- Det forekommer også nødvendigt at bringe mere kompetence ind i forhold til planlægningen. Der kunne skabes et solidt og bedre grundlag for at sammensætte planer for de unge ved at indføre obligatorisk ud-

redning før udformning af handleplanen. En sådan udredning bør varetages af relevante fagpersoner.

- Endelig forekommer det at være påkrævet, at der sættes mere målrettet ind på at inddrage de unge og familierne i udformningen af forløbet. Det ser ud til, at sagsbehandlerens mulighed for at overvinde den store modstand er ringe. Der må forsøges af andre veje, eventuelt ved at sætte ind med en kontaktperson fra sanktionens start. Denne kunne have som første opgave at få den unge og forældrene til at deltage i planlægningen.

Ungdomskriminalitet 1994-2003

Ungdomskriminalitet i de seneste 10 år

Nedenfor oplyses om udviklingen i den registrerede ungdomskriminalitet i perioden 1994 til 2003. Analyserne omfatter ikke færdselslovsovertrædelser, da ændringer i indsatsen på dette område – herunder ikke mindst i brugen af automatisk hastighedskontrol – samt ændringer i færdselsbødernes størrelse påvirker tallene betydeligt.

1. Unge i alderen 15 til 17 år

Andelen af unge, der i løbet af et år har fået en strafferetlig afgørelse, har, jf. sidste række i tabel 1, været ret konstant de seneste 10 år, idet der ikke er klare op- eller nedadgående tendenser i perioden fra 1994 til 2003. I absolutte tal har der ganske vist været et fald i antallet af strafferetlige afgørelser, men faldet hænger sammen med, at ungdomsårgangene er mindre i dag end de var i 1994. Ungdomsårgangene faldt med 13 pct. frem til 2000 og er derefter vokset med 7 pct.

Tabel 1. Antallet af strafferetlige afgørelser (tiltalefrafald, bøder og højere straf end bøder) 1994-2003 for aldersgruppen 15-17 år fordelt efter kriminalitetens art.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Seksualforbrydelser i alt	19	34	19	28	19	28	39	23	21	35
heraf voldtægt	3	9	0	3	5	5	11	2	3	2
Vold i alt	482	493	424	407	441	482	693	748	777	918
heraf manddrab	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1
forsøg på manddrab	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
§ 244	364	372	309	308	311	334	522	548	572	664
§ 245	40	49	54	46	34	51	66	81	73	95
§ 246	3	0	0	2	0	0	1	0	0	0
Ejendomsforbrydelser i alt	4108	4246	3951	3744	3680	3345	3583	3527	3194	3384
heraf Indbrudstyveri	534	512	451	434	322	297	299	318	302	328
butikstyveri	1335	1320	1315	1282	1371	1210	1194	1024	911	1024
brugstyveri af bil	333	394	359	405	341	365	340	345	271	251
røveri	70	86	87	112	110	113	142	152	134	181
Andre straffelovsovertrædelser	90	102	51	73	75	76	84	111	103	118
heraf narkotikaforbrydelser	0	3	1	0	7	2	1	7	4	6
Straffelovsafgørelser i alt	4699	4875	4445	4252	4215	3931	4399	4409	4095	4455
Særlove i alt	613	569	465	349	388	313	332	397	379	429
heraf lov om euf. stoffer	81	61	66	57	99	70	91	109	119	135
våbenloven	328	266	246	196	182	145	156	213	213	209
I alt	5312	5444	4910	4601	4603	4244	4731	4806	4474	4884
Pr. 1000 15-17-årige	27	29	27	26	27	26	29	29	26	28

De unge begår forholdsvis få seksualforbrydelser. I 2000, hvor der forekom flere sager med unge, der havde deltaget i gruppevoldtægter, blev 11 unge dømt for voldtægt, men dette tal er mindsket betydeligt siden.

På voldsområdet er der sket en kraftig stigning i antallet af sager, hvor unge er involveret. Antallet af sager er således næsten fordoblet siden 1994. Langt de fleste voldsager angår simpel vold (§ 244), men der er også kommet ganske mange sager om alvorligere vold (§ 245). Unge er derimod sjældent involveret i manddrab, forsøg på manddrab eller vold af særlig farlig karakter (§ 246).

Antallet af sager vedrørende ejendomsforbrydelser er faldet ganske markant frem til 2002, men er derefter steget lidt igen. Tabellen omfatter kun enkelte undergrupper af ejendomsforbrydelser, herunder indbrud, som i perioden er reduceret med mere end en tredjedel. For butikstyverier er reduktionen på knap en fjerdedel. Biltyverier toppede i 1997, samme år som man begyndte at montere startspærrer i alle nye biler. Siden da er antallet af biltyverisager faldet med næsten 40 pct.

Med hensyn til røverisager ses derimod en vækst gennem hele perioden. I 2003 var der mere end dobbelt så mange røverisager mod unge som i 1994.

Meget få af de unge er involveret i narkotikaforbrydelser efter straffelovens bestemmelser. Antallet er noget større, når det gælder lov om euforiserende stoffer, og antallet af sager vedrørende denne lov er steget noget de allerseneste år, muligvis som følge af forbuddet med hashklubber (fra 2001) og en øget politiindsats over for besiddelse af hash.

Endelig bemærkes, at der i dag i sammenligning med 1994 er færre sager vedrørende våbenloven.

2. Unge i alderen 18 til 20 år

Tabel 2. Antallet af strafferetlige afgørelser (tiltalefrafald, bøder og højere straf end bøder) 1994-2003 for aldersgruppen 18-20 år fordelt efter kriminalitetens art.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Seksuualforbrydelser i alt	33	42	27	34	24	35	33	38	35	31
heraf voldtægt	3	4	6	7	3	7	4	6	7	2
Vold i alt	1069	909	858	889	830	862	852	997	970	1133
heraf manddrab	2	6	2	2	1	4	2	1	1	1
Forsøg på manddrab	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0
§ 244	793	616	596	608	562	559	592	652	610	719
§ 245	109	125	104	102	103	95	88	141	144	159
§ 246	4	2	3	4	1	1	5	2	0	4
Ejendomsforbrydelser i alt	5606	5220	4821	4577	4332	4010	3817	3825	3525	3696
heraf indbrudstyveri	958	829	804	662	601	504	474	486	450	369
Butikstyveri	1318	1110	1056	1025	990	985	894	811	719	809
brugstyveri af bil	521	500	540	551	514	452	362	403	363	321
Røveri	89	110	115	112	115	103	140	133	157	182
Andre straffelovsovertrædelser	228	288	232	214	246	224	282	285	362	399
heraf narkotikaforbrydelser	17	17	20	16	28	36	35	49	79	71
Straffelovsafgørelser i alt	6936	6459	5938	5714	5432	5131	4984	5145	4892	5259
Særlove i alt	1563	1390	1145	1073	1123	1074	1137	1232	1199	1442
heraf lov om euf. Stoffer	468	388	353	401	402	476	511	565	559	703
Våbenloven	461	329	305	264	288	219	208	268	243	245
I alt	8499	7849	7083	6787	6555	6205	6121	6377	6091	6701
Pr. 1000 18-20-årige	39	37	35	35	34	33	34	37	36	40

For de unge i alderen 18 til 20 år ses et mønster, der i høj grad svarer til det for de 15-17-årige. Andelen 18-20-årige, som er mødt med en strafferetlig afgørelse, er således også uden helt klare op- eller nedadgående tendenser i perioden 1994 til 2003. Antallet af 18-20-årige er fra 1994 til 2003 mindsket med 23 pct., hvilket forklarer faldet i det absolutte antal strafferetlige afgørelser.

I 1994 var niveauet for voldssager noget højere for de 18-20-årige end for de 15-17-årige, men i løbet af perioden nærmer de to aldersgrupper sig hinanden, idet antallet af voldssager for de 18-20-årige er faldet frem til år 2000 og først derefter steget noget.

På ejendoms kriminalitetsområdet ses en kraftigere faldende tendens for de 18-20-årige end for de 15-17-årige - en reduktion på 34 pct. mod 18 pct. for de 15-17-årige. Denne forskel beror bl.a. på, at såvel sager vedrørende indbrudstyveri, butikstyveri og biltyveri mindsker noget mere for de 18-20-årige end for de 15-17-årige.

Antallet af røverisager varierer noget for de 18-20-årige, men er dog siden 1999 steget betydeligt.

For såvel overtrædelser af straffelovens narkotikabestemmelser som overtrædelser af lov om euforiserende stoffer er der de seneste år sket en stigning i antallet af sager - muligvis betinget af ny lovgivning og/eller en øget politiindsats på området. Derimod er der - som også tilfældet er for de 15-17-årige - en faldende tendens i antallet af sager angående våbenloven.

3. Kriminalitet blandt piger og drenge

Som bekendt er kriminalitet mere udbredt blandt drenge end blandt piger. Det ses af tabel 3, at forholdet mellem de 15-17-årige drenge og piger (i 2003) er ca. 4:1, mens den er knap 7:1 for de 18-20-årige. Andelen af piger med en strafferetlig afgørelse er den samme i de to aldersgrupper, mens andelen af drenge, der registreres for kriminalitet, er større i den ældre end den yngre aldersgruppe.

Tabel 3. Antal strafferetlige afgørelser, 1994-2003 pr. 1000 i aldersgrupperne, fordelt efter køn.

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
15-17 år	Piger	9	10	9	10	11	11	11	10	9	11
	Drenge	45	47	44	41	42	40	46	47	42	43
18-20 år	Piger	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9
	Drenge	67	63	59	59	59	56	59	64	63	70

For såvel drenge som piger ses, at andelen med en strafferetlig afgørelse er nogenlunde konstant i perioden. For de 18-20-årige drenge har der dog i perioden været først en faldende tendens i andelen med en strafferetlig afgørelse, mens der i de seneste år har været en stigende tendens.

Der er flere gange været påpeget, at volden blandt piger er stærkt stigende. Her skal derfor ses specifikt på udviklingen i voldskriminalitet blandt drenge og piger.

Tabel 4 viser det absolutte antal strafferetlige afgørelser for alle former for vold i perioden 1994 til 2003. Som det ses, er der betydelig større forskel mellem drenge og piger på voldsområdet end på kriminalitetsområdet generelt, jf. tabel 3. Forskellen er 6:1 for aldersgruppen 15-17 år (i 2003) og omkring 16:1 aldersgruppen 18-20 år.

Tabel 4. Antal strafferetlige afgørelser, 1994-2003 for vold, fordelt efter alder og køn.

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Piger	38	34	33	30	34	47	59	70	84	131

15-17 år	Drenge	444	459	391	377	407	435	634	678	693	787
18-20 år	Piger	52	52	50	42	35	41	40	65	73	65
	Drenge	1017	857	808	847	795	821	812	932	897	1068

Det ses endvidere, at der for de 15-17-årige piger og drenge er et nogenlunde konstant antal voldssager i 90'erne, men at antallet er vokset for begge grupper i det nye årtusinde. Relativt set øger de unge pigers voldssager mest – med 179 pct. fra 1999 til 2003. Det bør dog understreges, at det drejer sig om små absolutte tal – en tilvækst på 84 sager fra 1999 til 2003. For de unge drenge drejer det sig derimod om en tilvækst på 352 voldssager fra 1999 til 2003, svarende til en tilvækst på 81 pct.

For de 18-20-årige er udviklingen betydeligt mere moderat, og for både de unge mænd og de unge kvinder gælder, at der frem til slutningen af 1990'erne var et fald i antallet af voldssager, mens der de seneste tre år har været en vækst. Fra 1994 til 2003 er de 18-20-årige pigers voldssager vokset fra 52 til 65, svarende til 25 pct., mens de 18-20-årige drenge voldssager er vokset en smule – fra 1017 til 1068, hvilket svarer til en tilvækst på 5 pct. Som nævnt i det tidligere, er årgangenes størrelse samtidig mindsket med 23 pct.

4. Sammenfatning

Fra 1994 og frem til og med 2003 udviser de to aldersgrupper, der her er set på, ret ensartede udviklingstendenser. Både for de 15-17-årige og de 18-20-årige har den samlede registrerede kriminalitet ligget på et ganske konstant niveau, når hensyn tages til årgangenes størrelse.

Samtidig er der dog sket nogle forskydninger mellem de forskellige former for kriminalitet, som de unge begår. Ejendomsforbrydelser, herunder især indbrud, er blevet sjældnere, mens voldsforbrydelser er blevet hyppigere. Antallet af røverisager er også vokset. Det samme gælder sager vedrørende lov om euforiserende stoffer, mens antallet af våbensager derimod er faldet.

Det bør understreges, at denne forskydning i kriminalitetens art i nogen grad er kunstigt skabt af de strafskærpelser, der er sket på voldsområdet. Det har således betydet, at vold hyppigere vil fremstå som hovedforbrydelsen i sager, der omfatter flere forhold. Og det er disse hovedforhold, statistikken beretter om. Det er ikke muligt at beregne nøjagtigt, hvor meget dette betyder for statistikken over de unges voldskriminalitet, men generelt set indebærer det, at kriminalstatistikken i den undersøgte periode overvurderer udviklingen i antallet af strafferetlige afgørelser for vold med ca. 20 pct.

Det kan endelig bemærkes, at der ikke er markant forskel i kriminalitetsudviklingen for piger og for drenge. Dog ses en større relativ vækst i de unge pigers end i de unge drenge voldskriminalitet, men der er tale om små absolutte tal for pigernes vedkommende.

Britta Kyvsgaard

18. maj 2005

Udskrift fra www.jm.dk torsdag 27. oktober 2005 09:51

Ophavsretten tilhører Justitsministeriet.

Informationerne må alene anvendes til eget ikke-kommercielt brug.

Artiklens placering: <http://www.jm.dk/wimpdoc.asp?page=document&objno=73380>

**REDEGØRELSE OM UNGDOMSSANKTIONER
OG UBETINGEDE FÆNGSELSSTRAFFE TIL UNGE LOVOVERTRÆDERE,
1. JANUAR 2004 TIL 31. DECEMBER 2004**

Den 1. juli 2001 trådte muligheden for at idømme unge lovovertrædere under 18 år en ungdomssanktion, jf. straffelovens § 74 a, i kraft. Denne redegørelse vedrører de ungdomssanktioner, der er idømt i perioden fra 1. januar 2004 til 31. december 2004. Der er i tidligere rapporter redegjort for sanktioner, der er idømt i perioden 1. juli 2001 til 31. december 2003. Der er endvidere udarbejdet end delredegørelse for forløbet af de første ungdomssanktioner. Alle rapporter er tilgængelige på Justitsministeriets hjemmeside.

Med henblik på at vurdere, i hvilket omfang og i hvilke sammenhænge ungdomssanktionen anvendes frem for en ubetinget dom, redegøres endvidere for de ubetingede domme til unge lovovertrædere, der er idømt i samme periode.

1. Materiale

De ubetingede domme, der er inkluderet i redegørelsen, angår personer, der var under 18 år på gerningstidspunktet. Ubetingede fængselsstraffe på mindre end 30 dage er ikke inkluderet i redegørelsen, ligesom heller ikke frihedsstraffe på mere end 1½ år er det, idet ungdomssanktionen antages at kunne anvendes i stedet for straffe fra 30 dage til 1½ år. Den øvre grænse gælder også kombinationsdomme, da ungdomssanktionen ikke forudsættes at kunne anvendes i stedet for kombinationsdomme, hvor den samlede betingede og ubetingede del overstiger 1½ år.

2. Antallet og arten af domme

2.1. Ungdomssanktionen

I 2004 er der i 98 tilfælde idømt ungdomssanktion. I 97 af dommene fastsættes, at den unge skal undergive sig to års struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling under tilsyn af kommunen. I den sidste af dommene idømmes halvandet års struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling under tilsyn af kommunen.

I ét tilfælde er der ikke idømt anbringelse i en sikret institution, mens den maksimale anbringelsestid i sikret institution i godt tre fjerdedele af de idømt ungdomssanktioner er fastsat til maksimalt to måneder, jf. tabel 1.

Tabel 1. Længde af maksimal anbringelse i sikret institution

Anbringelse	Antal
Ingen anbringelse i sikret afdeling	1
Indtil 1 md. anbringelse i sikret afdeling	4
Indtil 2 mdr. anbringelse i sikret afdeling	69
Indtil 3 mdr. anbringelse i sikret afdeling	5
Indtil 4 mdr. anbringelse i sikret afdeling	6
Indtil 6 mdr. anbringelse i sikret afdeling	2
Indtil 8 mdr. anbringelse i sikret afdeling	1
Uoplyst	10
I alt	98

Ved siden af længstetiden for anbringelse i sikret afdeling angives i 83 af de 98 domme en længstetid på 12 måneder for anbringelse i almindelig døgninstitution eller godkendt opholdssted. Både 10, 14 og 15 måneders opholdstid er fastsat i hver to tilfælde. I tre tilfælde er længstetiden for anbringelse i almindelig døgninstitution eller godkendt opholdssted fastsat til 16 måneder og i et enkelt tilfælde til 17 måneder. I to tilfælde er der fastsat en længstetid, svarende til tiden frem til den dømtes fyldte 18. år, hvilket vil sige henholdsvis godt 13 og knap 14 måneder. I tre sager er længstetiden for fase 2 ikke angivet.

I 11 tilfælde er dommen suppleret med behandlingsvilkår. I syv tilfælde drejer dette sig om behandling for misbrug af både alkohol og euforiserende stoffer, i to tilfælde behandling for alkoholmisbrug, i et tilfælde for misbrug af euforiserende stoffer, og i et tilfælde er der stillet vilkår om deltagelse i sexologisk/psykologisk behandling.

Der er i dommene endvidere nævnt, at den unge skal "efterkomme pålæg fra de sociale myndigheder om opholdssted, herunder tilbageførsel til eller fortsat anbringelse på en sikret afdeling eller døgninstitution/godkendt opholdssted, indenfor de længstetider, der er fastsat i straffelovens § 74 a, stk. 2, 2. pkt."

Fem af ungdomssanktionerne har været anket til landsretten, som i alle tilfælde har stadfæstet byrettens dom. Dog er den maksimale tid for anbringelsen i almindelig døgninstitution/godkendt opholdssted forlænget med seks måneder i én af de ankesager.

2.2. De ubetingede fængselsstraffe

Materialet omfatter 330 ubetingede frihedsstraffe til unge. Godt halvdelen af frihedsstraffene, nemlig 166 ud af 330 domme, er kombinationsdomme, og især straffe på tre måneder og derover er hyppigt delvis betingede. Af tabel 2 ses, at der er ganske stor spredning i straf længderne.

Tabel 2. Længden af de idømte frihedsstraffe samt længden af den ubetingede del.

Hele Straf-længden	Ubetinget del																				
	30 dage	40 dage	50 dage	60 dage	70 dage	80 dage	3 mdr.	4 mdr.	5 mdr.	6 mdr.	7 mdr.	8 mdr.	9 mdr.	10 mdr.	11 mdr.	12 mdr.	15 mdr.	16 mdr.	18 mdr.	I alt	
30 dage	20																				20
40 dage		15																			15
50 dage			3																		3
60 dage	3			23																	26
70 dage					2																2
80 dage						2															2
3 mdr.	16	1		1			21														39
4 mdr.	15	1		10			3	15													44
5 mdr.	2			3			1		8												14
6 mdr.	1			14			11	1		10											37
7 mdr.	2			1			3				4										10
8 mdr.	1			7			3					8									19
9 mdr.	6		2	1			2	1					2								14
10 mdr.				1			7	4	1	1				8							22
11 mdr.															1						1
12 mdr.							8	8		6						6					28
14 mdr.				1			1			1											3
15 mdr.							4	1		2							5				12
16 mdr.																		1			1
18 mdr.							1	1		6										10	18
I alt	66	17	5	62	2	2	65	31	9	26	4	8	2	8	1	6	5	1	10		330

2.3. Geografisk fordeling

I alt 71 byretter har afsagt domme, som er omfattet af denne redegørelse. Næsten alle, nemlig 65 af byretterne, har afsagt ubetingede frihedsstraffe, mens lidt over halvdelen – 38 byretter – har afsagt ungdomssanktioner, jf. tabel 3. Det er vanskeligt at vurdere eventuelle forskelle i tilbøjeligheden til at anvende ungdomssanktion ud fra alene de forholdsvis få domme i 2004, hvorfor der er set på domme for hele den periode, ungdomssanktionen har været anvendt, jf. de sidste tre kolonner i tabel 3. Heraf fremgår, at – af retter med sammenlagt mere end 10 afgørelser – har retten i Ballerup, Brøndbyerne, Kalundborg, Esbjerg, Fredericia, Holstebro og Århus afsagt forholdsvis mange ungdomssanktioner, mens der er idømt forholdsvis få eller slet ingen ungdomssanktioner ved byretterne i Hvidovre, Helsingør, Hillerød, Køge, Haderslev og Brønderslev.

Tabel 3. Domme fordelt efter art og retten i første instans.

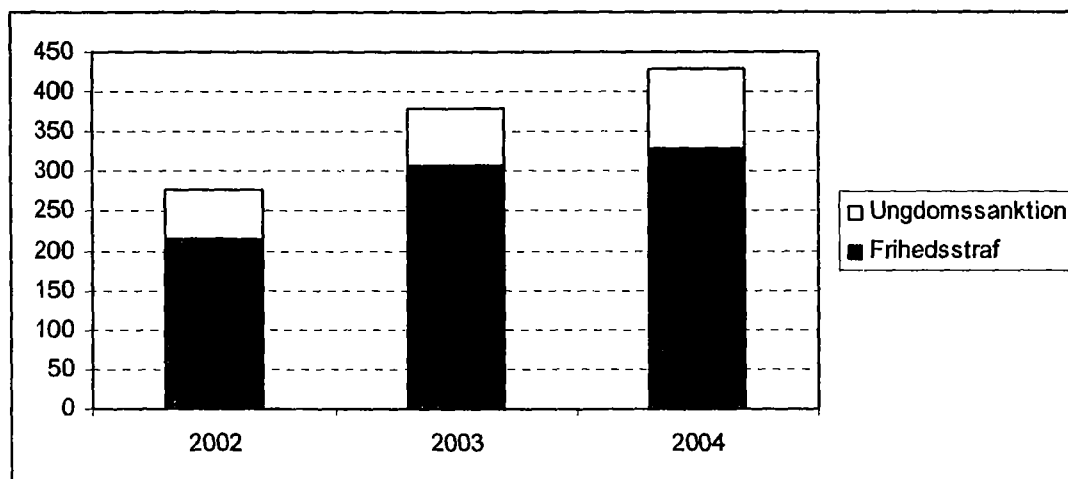
	2004			1.7.2001 – 31.12.2004		
	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
København	9	56	65	37	181	218
Frederiksberg	0	4	4	2	15	17
Gentofte	0	3	3	1	6	7
Lyngby	1	4	5	1	8	9
Gladsaxe	3	6	9	4	13	17
Ballerup	3	2	5	11	6	17
Hvidovre	0	3	3	1	14	15
Rødovre	0	4	4	0	7	7
Glostrup	3	7	10	4	12	16
Brøndbyerne	4	3	7	6	9	15
Tåstrup	1	2	3	9	22	31
Tårnby	0	1	1	1	3	4
Helsingør	2	13	15	2	20	22
Hørsholm	0	14	14	5	23	28
Hillerød	1	9	10	3	26	29
Helsingø	1	0	1	1	7	8
Frederikssund	1	0	1	4	11	15
Roskilde	0	10	10	4	32	36
Køge	0	6	6	2	26	28
Nykøbing Sj.	0	2	2	0	8	8
Holbæk	1	3	4	2	14	16
Kalundborg	1	0	1	5	4	9
Slagelse	0	0	0	1	7	8
Korsør	0	4	4	2	5	7
Sorø	0	1	1	0	5	5
Ringsted	2	0	2	2	6	8
St. Heddinge	0	0	0	0	7	7
Næstved	0	10	10	2	14	16
Vordingborg	0	0	0	1	2	3
Nykøbing F.	1	3	4	2	16	18
Maribo	1	0	1	1	2	3
Nakskov	0	1	1	0	1	1
Rønne	1	2	3	1	2	3
Odense	7	18	25	25	52	77
Nyborg	0	0	0	0	5	5
Svendborg	1	4	5	3	13	16
Rudkøbing	0	0	0	0	0	0
Fåborg	0	1	1	0	3	3
Assens	2	2	4	2	3	5
Middelfart	0	3	3	0	5	5
Haderslev	0	6	6	1	10	11
Rødding	0	2	2	0	3	3
Åbenrå	2	3	5	2	7	9
Gråsten	1	3	4	2	8	10
Sønderborg	2	6	8	4	16	20

Tønder	0	5	5	2	11	13
Ribe	0	3	3	1	4	5
Holsted	0	1	1	0	1	1
Esbjerg	4	4	8	9	10	19
Varde	0	1	1	0	5	5
Grindsted	0	1	1	0	1	1
Vejle	1	4	5	2	6	8
Kolding	2	3	5	5	10	15
Fredericia	5	1	6	10	5	15
Horsens	3	6	9	3	12	15
Brædstrup	1	0	1	1	0	1
Heming	0	5	5	3	8	11
Ringkøbing	0	1	1	0	4	4
Skjern	0	0	0	0	4	4
Holstebro	7	3	10	8	8	16
Struer	1	1	2	1	2	3
Lemvig	0	0	0	0	1	1
Århus	14	24	38	52	83	135
Skanderborg	0	2	2	2	7	9
Silkeborg	0	1	1	1	2	3
Grenå	1	4	5	1	9	10
Randers	1	2	3	3	2	5
Mariager	0	0	0	0	2	2
Viborg	0	0	0	0	6	6
Kjellerup	0	0	0	0	1	1
Skive	0	0	0	0	1	1
Nykøbing M.	0	1	1	0	1	1
Thisted	0	4	4	0	4	4
Fjerritslev	0	0	0	1	4	5
Nibe	0	1	1	0	2	2
Ålborg	1	5	6	4	20	24
Terndrup	1	2	3	2	5	7
Hobro	0	0	0	0	0	0
Sæby	0	4	4	0	5	5
Frederikshavn	0	2	2	2	9	11
Hjørring	0	0	0	0	6	6
Brønderslev	0	4	4	0	14	14
Vestre landsret	3	5	8	9	5	14
Østre landsret	2	9	11	10	10	20
I alt	98	330	428	288	949	1237

2.4. Tidsmæssig fordeling

Det årlige antal idømte ungdomssanktioner i forhold til antallet af idømte ubetingede frihedsstraffe fremgår af figur 1. Figuren illustrerer, at der er et nogenlunde konstant forhold mellem antallet af de to typer sanktioner, idet det i alle årene er omkring en femtedel af alle sanktionerne, som er ungdomssanktioner, og altså omkring fire femtedele, der er ubetingede domme.

Figur 1. Det årlige antal idømte ungdomssanktioner og ubetingede frihedsstraffe til unge, 2002-2004.

Opgørelsen viser endvidere, at der er sket en klar vækst i antallet af ungdomssanktioner/ubetingede domme til unge. Mens der i 2002 blev idømt sammenlagt 276 ungdomssanktioner og ubetingede domme til unge, var dette tal steget til 380 i 2003 og til 428 i år 2004.

2.5. Sagens art

Af tabel 4 ses, at ca. to femtedele af de sager, der er endt med en ungdomssanktion, er tilståelsessager, mens det drejer sig om én femtedel af de sager, der er endt med en frihedsstraf. Med undtagelse af 13 sager, alle frihedsstraffe, er alle øvrige sager domsmands/nævningesager.

Tabel 4. Domme fordelt efter sagens art.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Tilståelsessag	38	63	101
Domsmandsag	60	253	313
Nævningesag	0	1	1
Politisag	0	12	12
Uoplyst	0	1	1
I alt	98	330	428

3. Varetægtsfængsling frem til dom

3.1. Andel varetægtsfængslede

Godt tre fjerdedele af dem, der idømmes en ungdomssanktion, har forinden været varetægtsfængslet. I de sager, der ender med ubetinget frihedsstraf, er andelen noget mindre, idet unge i ca. halvdel af disse sager har været varetægtsfængslet, jf. tabel 5.

Tabel 5. Domme fordelt efter varetægtsfængslingens art.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Ikke varetægtsfængslet	25	166	191
Anbragt i surrogat	56	71	127
Anbragt i arresthus	7	51	58
Anbragt flere steder	10	41	51
Uoplyst anbringelsessted	0	1	1
I alt	98	330	428

Unge, der varetægtsfængsles, skal primært anbringes i et surrogatfængsel. Sammenlagt blev dog en fjerdedel af de unge, der i 2004 blev varetægtsfængslet i forbindelse med en ubetinget dom eller en ungdomssanktion, anbragt i et arresthus i i hvert fald en del af varetægtstiden.

3.2. Varetægtstiden

Varetægtsfængslingen har i gennemsnit varet 71 dage for de unge, der senere idømmes frihedsstraf, mens gennemsnittet er på 66 dage for dem, der idømmes en ungdomssanktion.

Tabel 6. Domme fordelt efter varetægtsfængslingens længde.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Indtil 2 uger	3	9	12
2-4 uger	4	23	27
4-6 uger	10	25	35
6-8 uger	12	24	36
8-10 uger	13	21	34
Over 10 uger	31	56	87
I alt	73	158	231

For så vidt angår de frihedsstraffede, har ca. halvdelen af dem, der har været varetægtsfængslet, været det i indtil 8 uger, jf. tabel 6. For de unge der er idømt ungdomssanktioner, har noget under halvdelen (43 pct.) været varetægtsfængslet i over ti uger. Den længste varetægtsperiode for dem, der idømmes ungdomssanktion, er på næsten 5½ måneder, mens den for dem, der idømmes frihedsstraf, er på ét år.

4. Kriminalitetens art og omfang

4.1. Kriminalitetens art

I Ekspertgruppens rapport om ungdomskriminalitet nævnes, at det "navnlig [er] tanken, at ungdomssanktionen skal anvendes ved *grovere personfarlig kriminalitet*, f.eks. vold, røveri og voldtægt. Ungdomssanktionen skal endvidere kunne anvendes i tilfælde af *anden alvorlig kriminalitet*, herunder mere omfattende berigelseskriminalitet, brugstyverier og hærværk."

Som det ses af tabel 7, vedrører over halvdelen af ungdomssanktionerne røveri, mens det drejer sig om mindre end en fjerdedel af frihedsstraffene. Inden for næsten alle øvrige kriminalitetskategorier er det især andelen af unge, der er idømt frihedsstraf, som – også relativt set – er meget stor.

Samlet angår ca. tre fjerdedele af ungdomssanktionssagerne alvorlig personfarlig kriminalitet, idet sager vedrørende vold mod tjenestemand, simpel vold, trusler og andre voldsforbrydelser ikke er inkluderet i denne beregning. For de unge, der idømmes frihedsstraffe, drejer det sig om ca. en tredjedel af sagerne.

Tabel 7. Domme fordelt efter kriminalitetens art.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Voldtægt	0	0	0
Andre seksualforbrydelser	2	1	3
Vold mod tjenestemand	2	19	21
Simpel vold (§ 244)	14	85	99
Alvorligere vold (§ 245)	18	44	62
Trusler og andre voldsforbrydelser	7	33	40
Tyveri	1	0	1
Røveri	52	73	125
Brandstiftelse	1	8	9
Andre ejendomsforbrydelser	1	49	50
Narkotikaforbrydelser	0	10	10
Andre forbrydelser	0	8	8
I alt	98	330	428

Den sag om andre ejendomsforbrydelser, der ender med en ungdomssanktion, angår § 293 (brugstyveri). Sagen omfatter 33 biforhold, herunder bl.a. hæleri og 21 brugstyverier.

Fem af de syv ungdomssanktionssager, der henhører under kategorien 'trusler og andre voldsforbrydelser', angår § 123. De sidste to i denne kategori angår § 252 og § 266.

4.2. Kriminalitetens omfang

De forbrydelser, der er omtalt i tabel 7, er sagens hovedforhold. Dvs. den forbrydelse, der – såfremt der indgår flere sager i dommen – er den alvorligste.

Tabel 8. Domme fordelt efter antallet af biforhold.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Ingen biforhold	22	130	152
1 biforhold	17	78	95
2-4 biforhold	28	66	94
5-10 biforhold	15	37	52
Mere end 10 biforhold	16	19	35
I alt	98	330	428

I en række tilfælde omfatter dommen biforhold, jf. tabel 8, da både de fleste af de unge, der er idømt ungdomssanktion, og af dem, der er idømt frihedsstraf, straffes for flere forhold: Det drejer sig således om 78 pct. af dem i ungdomssanktionsgruppen og 61 pct. af dem i frihedsstrafgruppen. I gennemsnit omfatter de sager, der ender med en ungdomssanktion, 5,6 forhold (inkl. hovedforholdet) mod 3,5 forhold (inkl. hovedforholdet) i frihedsstrafsagerne.

Det maksimale antal forhold (inkl. hovedforholdet) er 34 i ungdomssanktionsgruppen og 33 i frihedsstrafgruppen.

4.3. Medtaltale

I Ekspertgruppens rapport om ungdomskriminalitet nævnes, at det ved vurderingen af kriminalitetens grovhed også har betydning, om kriminaliteten er begået i forening med andre. Dette spørgsmål kan alene belyses for ungdomssanktionernes vedkommende, idet der alene i disse sager er adgang til domsudskrifter.

Af de 98 unge med en ungdomssanktion har de 42 medtaltale. I 17 tilfælde drejer det sig om én medtaltalt, i syv tilfælde om to og i 18 tilfælde om tre eller flere medtaltalte.

Langt de fleste af de medtaltalte dømmes for samme hovedforhold, som den, der er idømt en ungdomssanktion. Det er således kun i fire ud af de 42 sager med medtaltalte, at ingen af de medtaltalte er straffet for samme hovedforhold, som den, der er idømt en ungdomssanktion. Dertil kommer otte sager, hvor kun nogle af de medtaltalte dømmes for samme hovedforhold som den, der er idømt ungdomssanktionen.

I 23 af sagerne er en eller flere af de medtaltalte også idømt ungdomssanktion.

5. Tidligere kriminalitet

Tabel 9. Domme fordelt efter antallet af tidligere afgørelser.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Ingen tidligere afgørelser	42	76	118
1 tidl. afgørelse	22	65	87
2-3 tidl. afgørelser	30	130	160
4-5 tidl. afgørelser	3	31	34
Mere end 5 tidl. afgørelser	1	28	29
I alt	98	330	428

43 pct. af dem, der er idømt en ungdomssanktion, er ikke tidligere straffet. Med tidligere straffe forstås tiltalefrafald (med eller uden vilkår), bøder, frihedsstraffe og behandlingsdomme. Af dem, der er idømt en frihedsstraf, er andelen, som ikke tidligere er straffet, noget mindre, nemlig på 23

pct., jf. tabel 9. Der er endvidere en større andel af dem med frihedsstraffe end dem med ungdomssanktioner, der har mere end én tidligere afgørelse – henholdsvis 57 og 35 pct.

Af dem, der tidligere er straffet, er det endvidere flere af de unge med ungdomssanktioner end af dem med frihedsstraffe, som kun har én tidligere afgørelse, om end forskellen er lille (ca. tre procentpoint). I gennemsnit har ungdomssanktionsgruppen 1,1 tidligere afgørelser mod 2,2 i frihedsstrafgruppen.

Tabel 10. Domme fordelt efter arten og antallet af tidligere afgørelser.

	Ungdomssanktion		Frihedsstraf	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen tidligere sanktion	42	43 %	76	23 %
Tiltalefrafald uden vilkår i alt	8	8 %	40	12 %
- heraf 1	7	7 %	27	8 %
2 eller flere	1	1 %	13	4 %
Tiltalefrafald med vilkår i alt	3	2 %	17	5 %
- heraf 1	3	2 %	17	5 %
Bøde i alt	38	39 %	176	53 %
- heraf 1	26	27 %	103	31 %
2 eller flere	12	12 %	73	22 %
Betinget dom i alt	33	34 %	148	45 %
- heraf 1	25	26 %	112	34 %
2 eller flere	8	8 %	36	9 %
Ubetinget dom i alt	3	3 %	104	32 %
- heraf 1	2	2 %	67	20 %
2 eller flere	1	1 %	37	12 %

Tabel 10 viser, hvilke strafferetlige afgørelser den tidligere kriminalitet har medført. Uanset arten af tidligere afgørelse er andelen, der tidligere har fået en afgørelse, større blandt de unge med frihedsstraf end blandt dem med ungdomssanktion. Forskellen er især stor med hensyn til tidligere ubetingede frihedsstraffe, som er sjældne blandt de unge med ungdomssanktion, mens en tredjedel af de unge, der aktuelt er idømt en frihedsstraf, også tidligere har været idømt en ubetinget frihedsstraf.

Det er undersøgt, i hvilket omfang de unge tidligere er straffet for enten vold eller røveri. Afgrænsningen af vold følger den, Danmarks Statistik anvender (straffelovens 25. og 26. kapitel samt § 119, § 120, § 123, §§ 133-134 a, § 266 og § 266 a). Det viser sig, at 30 pct. af de unge med ungdomssanktion og 41 pct. af dem med frihedsstraffe tidligere er straffet for vold, mens det for røveri drejer sig om henholdsvis tre og 17 pct.

Samlet set må de unge med ungdomssanktion betragtes som mindre kriminelt belastede end de unge, der idømmes en frihedsstraf, hvilket i hvert fald i nogen grad beror på, at dem med frihedsstraf gennemgående er ældre end dem, der idømmes en ungdomssanktion, jf. pkt. 6.1.

6. Alder, køn og etnisk herkomst

6.1. Alder

I Ekspertgruppens rapport om ungdomskriminalitet nævnes det, at ungdomssanktion i praksis formentlig ikke vil komme på tale, hvis den unge er fyldt 18 år på domstidspunktet eller fylder det forholdsvis kort tid efter. Det er sandsynligvis det, der har betydning for den forskel i alderssammensætningen, der ses af tabel 11.

Tabel 11. Domme fordelt efter arten og den dømtes alder på gerningstidspunktet.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
15 år	42	34	76
16 år	41	108	149
17 år	15	188	203
I alt	98	330	428

Der er i særlig grad en stor andel af de unge lovovertrædere, som på gerningstidspunktet var 15 år, der idømmes en ungdomssanktion: Det drejer sig således om 55 pct. af samtlige 15-årige, som er omfattet af denne redegørelse, jf. tabel 11. Af dem, der på gerningstidspunktet var 16 år, er andelen med en ungdomssanktion på 28 pct., mens det drejer sig om syv pct. af dem, der var 17 år på gerningstidspunktet. Gennemsnitsalderen på gerningstidspunktet er for ungdomssanktionsgruppen 16,2 år mod 17,0 år for de unge, der er idømt en frihedsstraf.

I forlængelse af Ekspertgruppens bemærkninger om, at ungdomssanktion ikke forventes at ville komme på tale for unge, der er fyldt 18 år på domstidspunktet eller fylder det forholdsvis kort tid efter, kan det nævnes, at ingen af de unge, der i 2004 er idømt en ungdomssanktion, var fyldt 18 år på domstidspunktet, mens 82, dvs. ca. hver fjerde af de unge med frihedsstraf, var det. Videre kan nævnes, at mens ca. en femtedel af de unge med frihedsstraf begik deres kriminalitet højst 3 måneder inden deres 18 års fødselsdag, er dette ikke tilfældet for nogen af dem, der er idømt ungdomssanktion.

6.2 Køn

Kun to af de unge, der i 2004 blev idømt en ungdomssanktion, er piger. Andelen af piger blandt de unge med frihedsstraf er noget større, jf. tabel 12.

Tabel 12. Domme fordelt efter arten og den dømtes køn.

	Ungdomssanktion		Frihedsstraf	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Kvinde	2	2 %	12	4 %
Mand	96	98 %	318	96 %
I alt	98	100 %	330	100 %

6.3. Etnisk herkomst

For både de unge med ungdomssanktion og de unge med frihedsstraf, gælder det, at lidt under halvdelen er af dansk oprindelse. I begge grupper har de fleste af de øvrige unge status som indvandrere, mens hhv. 18 pct. og 16 pct. er efterkommere efter indvandrere, jf. tabel 13.

Tabel 13. Domme fordelt efter den dømtes herkomst og indvandrerstatus.

	Ungdomssanktion	Frihedsstraf	I alt
Dansk herkomst	46	161	207
Indvandrer	34	116	150
Efterkommer	18	53	71
I alt	98	330	428

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten 1)

Af Jørn Vestergaard

»Kampen mod ungdomskriminalitet fortsætter og skal intensiveres. Vi skal bruge erfaringerne til at målrette indsatsen til det, der har dokumenteret effekt... «
VK-regeringen, Supplerende regeringsgrundlag 27.08.2003

»Vi er nødt til at vise konsekvens. Der er for meget rundkreds i det danske social- og undervisningssystem og for lidt kontant afklapsning. Vi vil ikke finde os i, at de griner ad det danske samfund.«

Anders Fogh Rasmussen

formand for partiet Venstre, pt. statsminister, BT 27.10.2000

For mange lovovertrædere er mødet med strafferetten også et møde med socialretten. Forholdet kan også udtrykkes på den måde, at for beslutningstagere i strafferetten kommer socialretten i mange tilfælde ind i billedet, og dette kan ske på stort set alle trin under strafforfølgning og fuldbyrdelse af strafferetlige sanktioner.

Der kan være tale om et valg mellem anvendelse af det ene eller det andet regelsæt i det videre forløb.

Der kan også være tale om integrering af foranstaltninger, sådan at den samlede regulering af indsatsen må findes i såvel strafferetten som socialretten, lovteknisk ofte med henvisning fra førstnævnte til sidstnævnte regelsæt.

Og der kan være tale om, at strafferetten og socialretten supplerer hinanden, f.eks. ved at socialretlige foranstaltninger komplementerer de strafferetlige fuldbyrdelsesregler – eller ligefrem kompenserer for problemer genereret af straffesystemet.

Forholdet kan også være det, at en strafferetlig foranstaltning har inkorporeret socialretlige elementer eller figurer i kraft af at omfatte en behandlings- eller velfærdsdimension.

Det er heller ikke ukendt, at socialretten kan have tvangsbetonede eller ligefrem pønale elementer. Forholdet mellem den sociale klient som service-modtager og det sociale system som service-leverandør er grundlæggende set en asymmetrisk magtrelation.

Det er i mange sammenhænge klienten, der for at få en ydelse må indordne sig under et givet paradigme, ikke institutionen eller den individuelle socialarbejder. Så på mange måder kan det være nærliggende at opfatte strafferetten og socialretten som fætter og kusine.

Det kan være svært nok at etablere og effektuere et system med rent pønale sanktioner på en måde, der i rimelig grad er konsistent og lader sig legitimere i relation til idealer og principper vedrørende retfærdighed, retssikkerhed og personlig integritet. Herom vidner

generationers bidrag til såvel den teoretiske som den praktiserede strafferet.

Enhver tænkelig model rejser endeløse spørgsmål om en rimelig – ideelt set den rette – balance med hensyn til sanktionernes repressive og præventive elementer.

Mange af de samme spørgsmål rejser sig i relation til et hvilket som helst offentligt socialt servicesystem – for myndighedsudøvelse, der har som formål at yde hjælp/støtte/service/behandling aldrig kan foregå alene på klientens betingelser og i fuld respekt af vedkommendes autonomi og individuelle behov, men altid vil blive udøvet i et univers, hvor det er systemet og dets repræsentanter, der har den endegyldige magt til at definere/diagnosticere/kategorisere/styre/afgøre/kontrollere/reagere.

Omdrejningspunktet i socialt arbejde er selvsagt ikke undertrykkelse af klienterne, men hjælp til at blive socialt kompetente, ansvarlige og agtværdige medborgere, dvs. myndiggørelse eller *empowerment*. Men denne 'medborgerskabs-teknologi' praktiseres ikke i et magtfrit rum.

Ved en *forening* af strafferetlige og socialretlige designs kompliceres problematikkerne yderligere.

Både teoretisk og praktisk indebærer selve kombinationen en række selvstændige skismaer i relation til foranstaltningernes bagudrettede og fremadrettede aspekter og dermed til adækvans og effektivitet, individualisering og ensartethed, proportionalitet, retssikkerhed etc.

Det er ikke mindst i sager vedrørende socialt og kriminelt tungt belastede unge, at konfliktstoffet manifesterer sig systematisk, både teoretisk og praktisk. For i sådanne sager kommer såvel de strafferetlige som de socialretlige grundhensyn til fuld udfoldelse, og et clash er uundgåeligt.

Straf og behandling/støtte/hjælp/forsorg er ikke forenelige midler i samme overordnede formåls tjeneste, og en blanding må nødvendigvis fostre modsigelser og praktiske brydninger. Såvel den teoretiske som den empiriske dokumentation herfor er overvældende og uomgængelig.

Ikke desto mindre bygger megen lovgivning på en postulerende og til tider næsten besværgende fusions-tankegang.

Behovet for at tro på nytten af at kombinere retributive og opbyggelige elementer i individualpræventive foranstaltninger over for unge lovovertredere er en realitet på alle niveauer af det kriminalpolitiske beslutningsunivers. De social-psykologiske forklaringer på dette fænomen er komplicerede og skal ikke belyses her.

Fokus i det følgende vil blive rettet mod behovet for at minimere skadevirkningerne af den pønale behandlingsoptimisme og mulighederne for at dæmpe dennes dysfunktioner

så meget, at der bliver plads til konstruktive og humane tiltag, som bygger på respekt for menneskelig værdighed og integritet samt grundlæggende retsstatslige værdier.

Nogle vendinger i dansk kriminalpolitik

En periode med humanisering af kriminalpolitikken kulminerede ved udgangen af 1970'erne. Opstramninger i forhold til unge kriminelle blev sat på dagsordenen i midten af 1980'erne af den konservative justitsminister Erik Ninn-Hansen, som bl.a. lancerede tanken om indførelse af såkaldte 'sociale kontrakter' over for unge lovovertrædere, der ikke er kommet ind i et mere fast kriminalitetsmønster.

Efter flere tilløb blev ordningen gennemført med *ungdomskontrakter* som vilkår i forbindelse med tiltalefrafald. Efterlever lovovertræderen de aftalte vilkår, registreres lovovertrædelsen kun på vedkommendes straffeattest i 1 år, hvor et tiltalefrafald med vilkår ellers fremgår af straffeattesten i 2 år.

Behandling af mindre alvorlige straffesager i såkaldte *konfliktråd* er som koncept et produkt af den humane kriminalpolitik. Her i landet er tanken aldrig kommet til fuld praktisk udfoldelse.

I en årrække har en sådan model været praktiseret som forsøg i tre politikredse. Til trods for stærke ønsker fra oppositionen om udvidelse til en landsdækkende ordning er der i regeringens aktuelle budgetaftale imidlertid ikke blevet plads hertil. I andre nordiske lande har man omfattende og positive erfaringer med sådanne ordninger.

Senest er det de mest belastede unge, der har påkaldt sig den største interesse. På dette område blev der i 2001 indført en særlig *ungdomssanktion*.

Ungdomssanktionen

Det bedste, der kan siges om ungdomssanktionen, er nok, at den med sin indgribende karakter er særligt egnet til illustration af de grundlæggende problemer, skismaer og dillemaer, som manifesterer sig ved udformningen og praktiseringen af foranstaltninger over for sociale belastede unge kriminelle.

Ungdomssanktionen er formelt set et alternativ til ubetinget fængselsstraf 2). Foranstaltningen idømmes af domstolene efter indstilling fra kommunen. De sociale myndigheder udarbejder deres anbefalinger på grundlag af skøn, og der anvendes ikke videnskabeligt baserede instrumenter til risikobedømmelser. Kommunen har også ansvar for ungdomssanktionens fuldbyrdelse.

Målgruppen omfatter alle unge lovovertrædere, som dømmes for 'alvorlig kriminalitet', og som på gerningstiden var mellem 15 og 18 år. Formålet med indførelsen af ungdomssanktionen var at sikre en mere 'effektiv og konsekvent' indsats for at 'rette op' på 'den hårdeste kerne af socialt belastede og utilpassede unge'.

Den sociale lovgivning gav - og giver stadig - ganske vid adgang til anbringelse i

døgninstitution og til anvendelse af andre foranstaltninger, herunder uden samtykke, så behovet for et andet hjemmelsgrundlag var i høj grad diskutabelt.

Indholdet i ungdomssanktionen skal være en 'længerevarende' og 'struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling' med 'konsekvens' og 'et element af fastholdelse'.

Den samlede varighed af sanktionen er 2 år. Rammen er ophold på døgninstitution efterfulgt af en ambulant udslusningsfase med tilsyn. Institutionsopholdet indledes på sikret afdeling, typisk i 2 måneder, max. i 1 år.

De fleste sikrede afdelinger rummer også unge anbragt efter den sociale lovgivning, nu helt ned til 12 år 3), samt unge i varetægtssurrogat eller under mentalobservation, så klientellet er meget sammensat, og udskiftningshyppigheden for de anbragte er høj 4).

På grund af dommenes udformning og organisatoriske barrierer tilbringer mange af de domfældte lang tid på sikret afdeling, også selv om de under sagen allerede har været anbragt på denne måde og efter institutionens opfattelse er parate til udslusning.

For nogle unge kan anbringelsen i sikret afdeling sikkert betyde en tiltrængt time-out, så de kommer på afstand af deres hidtidige miljø og falder til ro; men et ophold af længere varighed er en klar belastning og opleves som en straf. I nogle tilfælde er det formentlig helt unødvendigt, at observationsfasen foregår i sikret institution.

Efter afsluttet observation må nogle af de unge vente meget længe på overførsel fra sikret afdeling til almindelig døgninstitution, i enkelte tilfælde i op til et halvt år eller længere. Ofte foregår overførsel til åbent regi ret hovedkulds og uden passende inddragelse af den unge.

Der er mangel på anbringelsesmuligheder, som er velegnede til de vanskeligste unge. Kun i begrænset omfang er åbne pladser øremærket til unge med ungdomssanktion, og institutionerne har ikke modtagepligt.

Den samlede varighed af institutionsopholdet er som udgangspunkt 1 år og 6 måneder. Efter ny kriminalitet kan sanktionen og den samlede opholdstid forlænges med op til 6 måneder. Sanktionen kan ikke konverteres til fængsel, så den unge kan ikke 'provokere sig ud af' sanktionen.

Varetægtstid fradrages ikke i den samlede længstetid for sanktionen. Den domfældte har ikke mulighed for prøveløsladelse.

Det forventede antal domme til ungdomssanktion var ca. 35 årligt. Det faktiske antal domme er blevet det dobbelte, dvs. ca. 60 årligt. Mere end halvdelen af de domfældte har en anden etnisk baggrund end dansk.

Mange af de unge er dømt for alvorlig og/eller omfattende kriminalitet, til dels personfarlig. I nogle sager er kriminaliteten dog mindre alvorlig, og samlet set er der betydelig variation med hensyn til strafværdighed. Nogle kommuner og nogle dommere har kun begrænset erfaring med disse sager, hvilket ikke bidrager til en ensartet praksis.

I mange sager har de unge massive sociale og personlige og sociale problemer, og der har forud for dommen været iværksat diverse foranstaltninger efter den sociale lovgivning. I disse sager er der et helt åbenbart behov for støtte til indlæring og personlighedsudvikling, både af praktiske, boglige og sociale færdigheder.

I en del sager er det imidlertid langt fra iøjnefaldende, at der på et tidligere tidspunkt i den unges tilværelse er anvendt hensigtsmæssige, målrettede og konsekvente hjælpeforanstaltninger. Dommen til ungdomssanktion er derfor udtryk for et drastisk spring i indgrebsintensitet i den individuelle sag.

Det er påfaldende, at der ikke på forudgående stadier er iværksat adækvate foranstaltninger, og idømmelsen af en ungdomssanktion fremstår i disse sager som en ulogisk eskalering af indsatsen. Generelt er det et paradoks at prioritere ressourcer til en indsats, der først intensiveres, når det i mange tilfælde er alt for sent.

Nogle af de domfældte har et meget lavt intelligensniveau eller er ligefrem mentalt retarderede. Nogle er stærkt karakterafvigende. Nogle har misbrugsproblemer. En ikke ubetydelig del har alvorlige psykiske problemer. I nogle tilfælde har der ikke foreligget fyldestgørende oplysninger på domstidspunktet, i andre er der blevet idømt ungdomssanktion til trods for markante kontraindikationer, og den efterfølgende screening på de sikrede afdelinger er ikke systematisk.

Anbringelse af disse unge i en socialpædagogisk døgninstitution er efter omstændighederne en utilstrækkelig eller helt inadækvat foranstaltning, som kan være en særdeles alvorlig belastning både for dem selv og omgivelserne med ganske negative resultater til følge.

Personalet er ikke rustet til at håndtere massive psykiske lidelser eller misbrugsproblemer, hverken i forhold til behandling eller til orden og sikkerhed.

Oplevelsen af, at klienter har et socialt funktionsniveau svarende til mindre børns, kan bidrage til at skabe en oplevelse af legitimitet med hensyn til iværksættelse af tvivlsomme tvangsmæssige tiltag.

Udadreagerende unge med behandlingskrævende psykiske problemer undergives restriktioner i stedet for behandling, ultimativt ved overførsel til arresthus eller psykiatrisk voksenafdeling.

For de øvrige anbragte unge har fejlanbringelserne den virkning, at de konstruktive elementer i det socialpædagogiske projekt undermineres.

For nogle af de unges vedkommende burde andre foranstaltninger have været iværksat i det sociale system eller i psykiatrien. For andre findes der aktuelt ingen adækvate foranstaltninger, og det er omdiskuteret og uafklaret, hvilke alternativer, der bør etableres, og i hvilke regier.

Der er indgået politisk aftale om udbygning af børne- og ungdomspsykiatrien; men der peges også på et behov for oprettelse af sikrede afdelinger med særlig psykiatrisk bemanning og kompetence i misbrugsbehandling. Etablering af et mobilt team af psykiatere og psykologer som støtte for døgninstitutionerne har været nævnt.

Der er indgået politisk aftale om en særlig supersikret afdeling. En institution med udvidede magtbeføjelser til anbringelse af 'hardcore' karakterafvigende unge har været foreslået, eventuelt under kriminalforsorgen (et 'pædagogisk arresthus'). Og en generel udvidelse af magtbeføjelserne på de sikrede afdelinger er under overvejelse.

Institutionernes beredskab er gennemgående også bristfældigt, når det drejer sig om at klare aggressiv og voldelig adfærd samt modvirke rømninger og behandlingssammenbrud. Den domfældte kan ikke fremprovokere en konvertering af ungdomssanktionen til en fængselsstraf, dvs. blive 'smidt ud af' sanktionen; men den unge kan godt blive 'smidt ud af' en bestemt institution, og efterfølgende placering volder ofte problemer med brudt behandlingskontakt til følge.

Eskalering af indgrebsintensiteten

Dom til ungdomssanktion er en væsentlig mere indgribende, langvarigt og skønsbetonet foranstaltning end dom til ubetinget fængsel efter tidligere praksis. Begrundelsen for skærpelsen er først og fremmest den behandlingsintention, som sanktionen hviler på.

Efter tidligere praksis blev fængselsdømte unge som regel slet ikke sendt i fængsel, men anbragt i sociale institutioner, i hvert fald for en væsentlig del af straffetiden. Sådanhavde regler og praksis udviklet sig efter Danmarks tiltrædelse af FNs børnekonvention i begyndelsen af 1990'erne.

Opholdstiderne var korte, typisk nogle få måneder. Forskydningen fra dom til ubetinget fængsel over til ungdomssanktion er især sket i området for straffetider på op til ca. 3 måneder.

Mange domfældte giver udtryk for, at de hellere ville i fængsel end idømmes ungdomssanktion 5). De unges præferencer kan til dels bero på, at det giver mere status og prestige i ungdomsgruppen at komme i spjældet end at blive dømt til terapi. Indstillingen kan også til dels skyldes, at utilpassede unge er trætte af socialpædagoger og demotiverede med hensyn til at indgå i terapeutiske udviklingsforløb, eller at de ligger under for den velkendte naive tro på positive effekter af fysisk afstraffelse og andre strenge og voldelige opdragelsemetoder.

Dette er imidlertid ikke hele forklaringen.

Rent objektivt udsættes unge, der dømmes til ungdomssanktion, for en særdeles indgribende foranstaltning, som er langt strengere end den dom til ubetinget fængsel, som formelt set er alternativet.

Disprepansen bliver særlig iøjnefaldende, hvis der i samme sag er domfældte over 18 år, som 'slipper med' fængsel. Omvendt kan der – i samme eller andre sager – være andre domfældte, som dømmes til ungdomssanktion, men for langt mere omfattende og/eller alvorlig kriminalitet.

De magtbeføjelser, som en dom til ungdomssanktion tillægger det sociale system, er særdeles vidtgående og ubestemte, hvorved grundlæggende hensyn til retssikkerheden sættes på en hård prøve. Kriterierne for tildeling af begunstigelser og iværksættelse af restriktioner er overordentlig vage.

Dette er ikke bare tilfældet med hensyn til overførsel fra sikret regi til almindelig døgninstitution og senere til ambulansetilsyn, men også i relation til spørgsmålet om tilbageførsel. Udøvelse af magt er reguleret administrativt i bekendtgørelsesform, hvilket står i skarp kontrast til den lovmæssige regulering, som i 2000 blev gennemført med hensyn til straffuldbyrdelse, og til den nylige lovfæstelse af reglerne om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder.

Det sociale system er i øvrigt slet ikke professionelt gearet til at varetage de hensyn til proportionalitet og retssikkerhed, som der er tradition for at fokusere på i kriminalforsorgen og resten af straffesystemet.

Dette er i særlig grad problematisk i forbindelse med institutionsforløb, hvor den domfældtes forhold og vilkår i høj grad bestemmes af en individualiseret og subjektivt præget bedømmelse af vedkommendes evne og vilje til at 'rette op' på sin situation 6).

Erfarne klienter lærer betydningen af at kunne begå sig i de forhandlingssituationer, som defineres og administreres af institutionen. De socialt begavede klienter tilegner sig let koderne, mens de svagere har svært ved at leve op til systemets forventninger. Omstillingsparathed er måske kun til pynt og stikker ikke dybere. Adfærden på institutionen bliver et slalomløb igennem systemets normer, og de svagt udrustede står ikke distancen.

Udformningen af regelsættet omkring ungdomssanktionen afspejler en – genopvakt tiltro til, at kriminelle kan resocialiseres ved hjælp af restriktioner, anbringelse på institution og behandling under tvang.

Man kunne tro og håbe, at denne neo-behandlingsoptimisme var udtryk for en mere sofistikeret forståelse af de relevante sammenhænge end den modernitetens behandlingsoptimisme, som prægede første del af forrige århundrede, og som af gode

grunde blev afskrevet som uholdbar både ud fra sin egen rationale og i lyset af et konkurrerende – såkaldt neo-klassicistisk – paradigme, der satte almenprævention, strafværdighed og proportionalitet i forgrunden frem for individualprævention, behandling under tvang og tidsbestemthed.

Men ungdomssanktionens grundlæggende rationale er ikke ny eller anderledes end den ideologi, som børneværnets institutioner og ungdomsfængslet byggede på for hundrede år siden og et stykke tid derefter.

Ungdomssanktionens defekte rationale

Det grundlæggende problem med ungdomssanktionen er, at der ikke eksisterer en konkretiseret, koherent og bæredygtig vision for, hvad foranstaltningens indhold egentlig skal være.

Der savnes såvel et kundskabsmæssigt som et etisk fundament under en ordning, der indebærer særdeles vidtgående og skønsbetonede indgreb i den personlige frihed og integritet, som udsætter unge lovovertrædere for pønale reaktioner, der er markant strengere end tariffen over for voksne kriminelle, og som frembyder store problemer i relation til grundlæggende retssikkerhedshensyn.

Lovgivningsmagten og de fuldbyrdende myndigheder har fastlagt de ydre, strukturelle og kapacitetsmæssige rammer for sanktionen, herunder kompetenceplaceringen, indgrebenes varighed, anbringelsesstedernes art, reaktionsmulighederne, etc.

Men en nærmere overvejelse over og fastlæggelse af, hvad 'en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling' skal gå ud på, hvis man skal gøre sig håb om, at indsatsen 'retter op på' den unge, har man ikke foretaget.

Man har satset betydelige ressourcer på at udbygge og indrette institutionspladser og forsyne dem med personale. Man har i loven pålagt kommunerne at udarbejde individuelle handleplaner for den enkelte unge (7). Men man har henskudt det til mere eller mindre lokale initiativer i de enkelte dele af systemet at få rammerne i det generelle koncept udfyldt.

De unge anbringes under restriktive forhold i forholdsvis lange perioder med det formål at gennemgå en behandling, som ikke er nærmere defineret, og som man ikke kender virkningen af.

Der forudsættes et paradigmeskift med hensyn den social-pædagogiske tilgang; men der er stor usikkerhed om, hvad det i teori og praksis betyder at bevæge sig fra en anti-autoritær, dialog- og motivations-orienteret pædagogik til en 'konsekvens-orienteret pædagogik'.

Konsekvens kan jo indebære mange, helt forskelligartede reaktioner. I den ene ende af spektret fører konsekvens til rigid og ensidig regel-baseret diskvalifikation, opgivelse,

Indberetning og straf – i den anden ende til relations-pædagogisk opjustering og intensivering af person-orienteret omsorg og støtte.

Medarbejdernes faglige og personlige holdninger til udøvelse af kontrol og magt er i øvrigt meget uensartede. Denne uklarhed medfører bl.a., at personalet på institutionerne har store problemer med at forklare de domfældte, hvad projektet egentlig går ud på.

Efter det foreliggende har både ansatte og klienter overvejende den – helt uholdbare, men forståelige – opfattelse, at det grundlæggende formål med ungdomssanktionen er at straffe, ikke at behandle.

Særlig udtalt er personalets famlen nok på de sikrede afdelinger, hvor beredskabet til en systematisk behandlingsindsats har været svagt og tilfældighedspræget, dels pga. institutionernes sikringsfunktion, dels pga. vanskeligheder med at opnå stabilitet i bemanningen. Forvirringen er ikke ligefrem befordrende for et konstruktivt forløb.

Ungdomssanktionen blev skabt på meget kort tid som det resolute svar på problemet med de utilpassede unge, da dette manifesterede sig i offentlighedens bevidsthed med nogle sager om andengeneration-indvandrere i sommeren 2000, herunder især et par sager om såkaldt gruppe-voldtægt.

Sagerne forstærkede de velkendte krav om sænkning af den kriminelle lavalder, straks-domme, straks-afsoning og andre ønsker om øget repression.

Denne proces er i sig selv et interessant eksempel på tendensen til, at kriminalpolitikken præges af signallovgivning, der tages i brug for at vise politisk handlekraft og kontrol.

Sådanne initiativer og aktiviteter kan efter omstændighederne være mere eller mindre velbegrundede og legitime; men de kan også tage en helt gal retning, hvilket ikke mindst beror på et medieskabt pres på politikerne, som med eller mod deres personlige overbevisninger drives ud i en kollektiv, overdreven pay back tænkning.

Da ungdomssanktionen blev kreeret, var der ikke tid til eller interesse for at basere nyskabelsen på systematiske forskningserfaringer. Dette er en trist konstatering, men det ville selvsagt være nævt at forvente en sådan rationalitet, så det får så være.

Værre er det egentlig, at de relevante myndigheder heller ikke efter indførelsen af ungdomssanktionen har taget ansvar for på en systematisk måde at få det bedst mulige ud af konceptet ved at udmønte intentionerne på en sammenhængende og forsvarlig måde.

Kommunerne, institutionerne og de enkelte medarbejderne må improvisere sig frem på basis af varierende tradition, praksis, erfaring, ideologi, fagetik, ressourcer etc.

Anbefalinger af sanktionsvalg, valget af institution og restriktioner samt den konkrete

behandlingsindsats beror i det væsentlige på subjektive vurderinger og de placeringsmuligheder, som på et givet tidspunkt er til rådighed. I bedste fald er der tale om lokale metodeudviklingsprojekter, herunder med henblik på bedre screening for psykiatriske problemer 8).

Den kritiske, græsrods-prægede del af det socialpædagogiske fagmiljø forsøger heroisk at frigøre sig for fortidens berøringsangst i forhold til magt- og myndighedsudøvelse som uomgængeligt element i metodikken og at udvikle en ny bevidsthed om empatisk, legitim og konstruktiv autoritetsudøvelse i personlige og lokale relationer, men tager kompromisløst afstand fra standardisering og centralisering af metoder.

På alle niveauer savnes der gennemgående et vidensbaseret perspektiv, overordnet styring og løbende opfølgning. For den enkelte medarbejder er den daglige opgave en krævende personlig og faglig udfordring, og risikoen for nederlag og hurtig udbrænding er stor.

Enkelte amter og institutioner har udarbejdet principprogrammer, men i almindelighed eksisterer der ikke empirisk baserede visiteringskriterier, standardiserede beskrivelser af arbejdsmetoder eller 'god praksis', endelige differensierede behandlingsprogrammer og manualer, for ingen instans har taget samlet ansvar for udarbejdelse af sådanne.

I lyset heraf kan der selvsagt ikke foretages en systematisk forskningsmæssig resultatkontrol eller sammenligning af programmer og resultater.

Behovet for evaluering og empirisk forskning har egentlig heller ikke har påkaldt sig synderlig interesse 9). I takt med tidens toner er der ganske vist støttet og rekvireret nogle spredte undersøgelser 10).

Dette kan i bedste fald være bedre end ingenting, men kan også bidrage til at legitimere og tilsløre, at man spiller hasard med den enkelte unges tilværelse. For såvel den lovgivningsmæssige udformning af rammerne om ungdomssanktionen som den konkrete udmøntning af dommene er i åbenbar og eklatant strid med de grundlæggende forskningserfaringer, som faktisk findes.

De unge lovovertrædere og de sociale medarbejdere er taget som gidsler i et moralsk korstog og et perspektivløst eksperiment baseret på medieskabte folkestemninger. Det er hverken de unges eller almenhedens bedste, der varetages, og de vilde unge må endnu engang betale prisen for nogle kortsigtede politiske positionerings- og markeringsbehov.

Før vedtagelsen af ungdomssanktionen gav en række socialarbejdere og faglige organisationer med god grund udtryk for modvilje mod et koncept, der indebærer en sammenblanding af straf og behandling. Efterfølgende har man efterlyst retningslinjer for indsatsen, men ingen fået.

Den utaknemmelige opgave, man er blevet pålagt, er på samme tid bunden og

modsetsningsfyldt. At der stadig savnes en konkretisering af udfyldningen og udmøntningen, er egentlig logisk nok. En motor, der er konstrueret af rustne stumper, som ikke passer ordentligt sammen, kan ikke tunes. Og det er mere end tvivlsomt, om den overhovedet kan drive køretøjet frem. For den er produceret og markedsført under falsk varebetegnelse.

Den misvisende behandlings-etikette tilslører, at ungdomssanktionen først og fremmest er kendetegnet ved indgribende tvang og alvorlige pønale elementer, som i mange tilfælde rækker langt ud over, hvad strafværdigheden af den begåede kriminalitet i sig selv kan begrunde.

Sammenfattende kan de væsentligste problemer i forbindelse med ungdomssanktionen opregnes således:

- usikkerhed om sanktionens *indhold* (paradigme, substans, funktionsmåde, effekt);
- usikkerhed om *anvendelsesområde* (kriminalitetskrav, social profil);
- usikkerhed om den individuelle doms *konkretisering* (både indhold og koncipering);
- usikkerhed om principper for udmøntning og *fuldbyrdelse* (sikring, døgnanbringelse, udslusning til ambulans regi, overgang til efterværn);
- ufleksible *ydre rammer* (længstetider, institutionstyper, reaktioner ved sammenbrud);
- uforholdsmæssig *indgrebsintensitet* og mangel på *proportionalitet*;
- uholdbar decentralisering af *planlægning og styring*;
- utilstrækkelig basis for rekruttering og fastholdelse af kvalificeret *personale*;
- fravær af *ensartethed, forudsigelighed* og grundlæggende *retssikkerhed* på alle processens stadier.

Realiteten er, at ungdomssanktionen både principielt og på sine egne præmisser savner legitimitet.

Som straf er den gennemgående hamrende uretfærdig. Som behandling er den fundamentalt ineffektiv. Som socialretlig praksis er den udtryk for et voldsomt indgreb i den individuelle frihed og personlige integritet. Som ansættelsesmæssig praktik repræsenterer den arbejdsvilkår, som kun de mest vedholdende ildsjæle kan stå model til gennem længere tid, hvis engagementet og jobtilfredsheden skal bevares.

Generelt set repræsenterer ungdomssanktionen et kolossalt etisk problem. Sanktionen er ikke blot et beklageligt vildskud blandt mange skadelige arter, som i tidens løb har fået lov at slå rod retspolitikken have, fordi man ikke vidste bedre, end at væksterne kunne forædles som nytteplanter.

Ungdomssanktionen er indført i stik modstrid med både forskningsbaseret kundskab, hensynet til elementær retssikkerhed og almindelig rimelighed.

Forskningsbaseret kundskab om effekter af foranstaltninger over for unge lovovertrædere

Den internationale forskningslitteratur om resultaterne af behandlingsprogrammer for unge kriminelle viser grundlæggende to ting 11).

For det første, at der anvendes forfærdelig mange ressourcer på behandling og andre foranstaltninger, som ikke virker positivt, og som i vidt omfang forværrer problemerne.

For det andet, at der findes systematisk og pålidelig dokumentation for, at 'something works, but not anything'.

Visse behandlingsprogrammer kan have relativt store positive effekter på social tilpasning og forebyggelse af kriminelt recidiv – vel at mærke under forudsætning af en målrettet og struktureret implementering. Forskningen viser først og fremmest følgende:

- Generelt set *kan* kriminelt recidiv reduceres med en systematisk indsats, *men* kun relativt lidt:
- lav gennemsnitseffekt: + .09 (dvs. ca. 10%)
- stor variation i resultater (både positive og negative)
- dårligste effekt: - .40
- bedste effekt: + .80
- Alt andet lige er resultaterne dårligst ved anbringelse på institution.
- Af kontrollerede studier viser op mod 1/3 negativ effekt.
- Såvel institutionstype, behandlingsindsats som klientsammensætning spiller ind.
- Dårlig implementering og manglende behandlingsintegritet giver dårligt resultat.
- Nogle unge bliver mere antisociale og kriminelle pga. institutionsanbringelse.
- Risikoen for negativ smitte-effekt ved opsamling af utilpassede unge og identifikationen med anti-sociale subkulturer er markant.
- Rømninger og andre behandlingssammenbrud underminerer indsatsen.
- Positive effekter er ofte temporære og aftager efter institutionsopholdet.

Ligeegyldigt, hvad man gør med utilpassede unge, fortsætter de fleste af 'øjeblikkets børn' med at vælge subkulturernes flade vand, hvor de kan bunde, frem for normalitetens dybe vand, som de ikke formår at svømme i 12).

Men i lyset af nyere forskningsresultater er det ikke omsonst at iværksætte en social-pædagogisk indsats på grundlag af forskningsbaserede behandlingsprincipper. Sådanne skal bl.a. tage højde for, at unge med alvorlige adfærdsproblemer er ikke en homogen gruppe, ikke har identiske behandlingsbehov, og har ikke lige gode eller dårlige prognoser.

En canadisk forskningsgruppe har udviklet følgende principper for en målrettet indsats:

- Risikoprincip/målgruppe:
- indsatsens intensitet skal matche den unges risiko-niveau
- intensiv indsats kan (kun) have positiv effekt for højrisiko-unge
- Behovsprincip/behandlingsmål (påvirkning af konkrete kriminogene behov):

- Indsatsen bør koncentreres om specifikke dynamiske risikofaktorer, f.eks.:
- antisociale attituder, misbrug, aggressiv og asocial adfærd,
- kundskabsbrist, problemer relateret til arbejdsmarkedet,
- dårlige familieressourcer- og relationer, negativ subkulturel tilknytning
- Responsivitetsprincip/metoder:
- indsatsen bør være struktureret og differensieret efter den unges personlige forudsætninger, behov og indlæringsstil
- varianter af kognitiv adfærdsterapi og social læringsteori er relevante del-elementer

For systematiske og konsistente programmer, der følger de nævnte principper bliver den gennemsnitlige effekt med hensyn til reduktion af kriminelt recidiv:

- I institution: + .20
- uden for institution: + .35

For for andre programmer bliver den gennemsnitlige effekt:

- i institution: - .15
- uden for institution: - .04

Grundlæggende er de unges tilpasnings-potentiale ganske vist begrænset, og risikoen for kontrolskader (institutionalisering, de-socialisering) er betydelig.

Der er dog næppe tvivl om, at man i den sociale sektor kan lære ganske meget af de senere års erfaringer med den form for udvikling af sociale netværk, livshåndtering og overlevelsesstrategier, som man bl.a. har iværksat for grupper af indsatte i nogle af de nordiske fængsler.

Sådanne programmer kan omfatte misbrugerrehabilitering, uddannelse og arbejdsstræning, aktivitets- og diskussionsgrupper, motion, arbejde og udarbejdelse af en personlig handleplan.

Den sociale sektor kan også med fordel anvende metoder til kognitiv adfærdsmodificering samt struktureret og interaktiv gruppeterapi på mere systematisk vis.

Efter alt foreliggende må indsatsen rette sig særdeles målrettet imod, at den unges færdigheder og beredskab skal kunne fungere ude i det almindelige samfund, have social bæredygtighed.

I sammentrængt form kunne et sæt *forskningsbaserede anbefalinger for behandling af risiko-ungdom* se således ud:

- *Straf* skal *ikke* være i fokus; men når sanktionen er strafferetlig, bør elementære hensyn til *proportionalitet* og *retssikkerhed* tilgodeses.
- Mental *retarderering*, *lavt intelligensniveau* og alvorlige *psykiatriske problemer* bør

udredes og behandles adækvat.

- Anbringelse i *institution* og *isolation* fra samfundet skal så vidt muligt undgås, men kan være en nødvendig *sidste udvej*. En anbringelse skal være *tidsbegrænset* og forholdsvis *kort*.
- Et socialpædagogisk/psykologisk *behandlingsprogram* bør være *adækvat*, *teoretisk veldefineret* og *metodisk struktureret*.
- Indsatsen skal være multisystemisk og specifikt rettet mod modificering af risikofaktorer og opbygning af positive kompetencer/relationer.
- *Multimodale tiltag* med en flerhed af komponenter, metoder og teknikker anbefales.
- Teorier om *kognitiv adfærdskorrektion* og *social kompetencelæring* er *relevante*, om end *ikke tilstrækkelige* komponenter i indsatsen.
- Indsatsen skal være *tilpasset* den individuelle unges person og mentale kapacitet.
- Institutionen skal have et *adækvat beredskab* for at kunne klare aggressiv adfærd, moderere negativ gruppeindflydelse og mobning samt modvirke rømning og behandlingssammenbrud.
- Personaleindsatsen skal være *fagligt kompetent*, *fokuseret* og *konsistent*.
- Den formelle *kontrol* af den unge og tildelingen af *automi* skal være i balance (firm & fair).
- *De pårørende* og *nærmiljøet* skal involveres aktivt (à la MST).
- *Opfølgning* og *efterværn* skal prioriteres som integreret behandlingselement.
- Effektiv *supervisering* / *registrering* / *dokumentation* / *evaluering* / *auditering* skal sikre programmets *kvalitet* / *integritet* / *fidelity* 13).

I sig selv er anbefalinger jo intet andet end abstrakte idealer. I bedste fald kan anbefalinger forbedre praksis. Men ofte kun til en vis grad. Og i værste fald kan konstruktive idealer ligefrem leve deres eget liv og tilsløre, at de befinder sig på lang afstand af en langt mere grumset og dystre virkelighed.

Selv en konsekvent efterlevelse af de omtalte behandlingsprincipper og en efterkommelse af de opstillede anbefalinger ville selvsagt ikke kunne legitimere hvad som helst. De positive resultater kan kun opgøres som gennemsnit.

For et betydeligt antal domfældte/klienter kommer der ikke noget godt ud af indsatsen, og for mange bliver situationen kun værre.

Dette bør til stadighed tages i betragtning ved udformningen af sanktioner og foranstaltninger. Rammerne om den nyligt indførte ungdomssanktion er under alle omstændigheder urimelige og bør i det mindste ændres, således at hensynene til proportionalitet og retssikkerhed tilgodeses i langt højere grad end for nærværende.

Det er i den forbindelse tankevækkende, at Sverige i 1999 indførte en sanktionen *sluten ungdomsvård*, der har samme målgruppe som den danske ungdomssanktion, men som er

i langt bedre overensstemmelse med sædvanlige strafudmålingshensyn.

Retten fastsætter en anbringelsestid, som skal stå i rimeligt forhold til den ellers forskyldte fængselsstraf. Rammen går fra to uger indtil fire år. Retten skal tage i betragtning, at domfældte ikke har adgang til prøveløsladelse, og tid tilbragt i varetægt eller surrogat herfor fradrages. Den faktiske anbringelsestid må ikke overstige den straffetid, som ellers ville blive afsonet i fængsel.

Sanktionen indledes ligesom den danske med et ophold i sikret afdeling, men dette skal snarest muligt afløses af anbringelse i almindelig døgninstitution 14).

Uanset udformningen af rammerne omkring ungdomssanktionen bør der fra ansvarlig side under alle omstændigheder skabes sikkerhed for, at foranstaltningen får et indhold, som er i overensstemmelse med den forskningsbaserede kundskab, som faktisk er tilgængelig.

Generelle dilemmaer i socialt arbejde

En række fagetiske dilemmaer og praktiske problemer vil bestå også i tilfælde af, at de ovenfor fremsatte anbefalinger for indsatsen over for unge lovovertrædere realiseres helt eller delvis. Relationen mellem den individuelle klient og behandlingssystemet er i almenhed præget af en række strukturelt betingede vilkår og paradokser, som også i høj grad manifesterer sig, når klient-relationen har en pønål forankring.

1) Idealet er at anlægge et helhedssyn på individets samlede situation; men tendensen til at fokusere på vedkommendes attituder og moralske habitus er udtalt. Problemernes årsager og ansvaret for deres løsning placeres let på individniveau. Diagnosen og behandlingsplanen bliver personfokuseret. Behovet for ændring af eksterne forhold i den unges omgivelser glider i baggrunden, for sådanne faktorer er ikke inden for umiddelbar rækkevidde. Familiens situation forbliver grundlæggende uforandret. Den unge arbejdsmæssige færdigheder er fortsat utilstrækkelige. Kontinuiteten sikres ikke betryggende ved overgangen fra tilværelsen i institution til livet ude i samfundet. Etc.

Spørgsmål: Hvordan sikrer man, at der i praksis i videst mulige omfang anlægges et helhedssyn, og at betydningen af eksterne faktorer medtænkes?

2) Idealet er at tilbyde hjælp og støtte; men denne funktion smelter uløseligt sammen med udøvelsen af tvang og kontrol. I rollen som socialarbejder bærer udøveren altid et Janus-ansigt. Den unge skal på den ene side respekteres som autonomt individ, men skal samtidig opdrages til at mestre selvforvaltningens og selvkontrollens svære kunst gennem adfærdsterapi, 'livslang læring' etc. Dette er ikke nødvendigvis negativt eller kun negativt. I bedste fald kan magtudøvelsen fungere som en hjælp. Men hensynet til proportionalitet og retssikkerhed samt respekten for den personlige integritet og værdighed sættes let over styr.

Spørgsmål: Hvordan undgår man bedst muligt overdrivelse, vilkårlighed, fejlgreb og

magtmissbrug?

3) Idealet er at afklare og diagnosticere den enkelte persons individuelle problemer og at forbedre klientens situation; men kategoriseringen er ikke værdifri, og processen er ikke en neutral øvelse på klientens præmisser. Socialt arbejde foregår inden for en ramme, hvor specifikke faglige idealer om personligt ansvar og udvikling bestemmer dagsordenen. I den sidste ende er det institutionernes og systemets forud givne perspektiver, kategorier og interesser, der får forrang. Institutionen og dens repræsentanter vil have en tendens til at fiksere specifikke klient-identiteter, som så vidt muligt er i overensstemmelse med institutionens paradigmer og beredskab. Det samme kan være tilfældet i de horisontalt organiserede, interaktive selvhjælpsgrupper, som gennem de senere år er kommet til at spille en væsentlig rolle i misbrugsbehandling mv. Dilemmaet er, at den enkelte så er 'dømt til personlig udvikling', også i tilfælde hvor dette har ringe eller ingen relevans for vedkommende.

Spørgsmål: Hvordan undgår man, at utilpassede unge påtvinges roller, relationer og processer, som ikke med nogen større sikkerhed fører til det ønskede mål?

Fremtidsvision

I Finland er der for nylig publiceret en større betænkning om foranstaltninger over for unge lovovertrædere.

I Norge planlægges der et storstilet institutionsprojekt for adfærdsvanskelige unge på grundlag af ovennævnte forskning.

I Sverige pågår der et omfattende udredningsarbejde.

Det ville være særdeles velmotiveret, om der i Danmark snarest blev taget initiativ til at sætte et tværfagligt udvalgsarbejde i gang med henblik på en gennemgribende nyordning af området. Der er ikke nogen grund til at afvente undersøgelser af ungdomssanktionens virkninger, for der er der ikke belæg for at have positive forventninger til.

En solid kortlægning af de forhåndenværende ressourcer, problemer og uopfyldte behov ville derimod være et nyttigt redskab i forbindelse med en fremtidig udvikling af området, og der findes rigelig med forskningsbaseret kundskab at bygge videre på, både fra indland og udland.

Hvis der er politisk vilje hertil, kan de senere års perspektivløse skærpelser blive en beklagelig parentes i en kriminalpolitisk udvikling, der sætter retssikkerhed, proportionalitet samt respekt for den personlige integritet og værdighed i højsædet.

Noter

1. Artiklen er oprindeligt bragt i Politik og Jura: Festskrift til Ole Espersen, og her findes der en mere udførlig litteraturliste (Vestergaard 2004). Opmærksomheden henledes i øvrigt nu på den i mellemtiden offentliggjorte betænkning fra Ungdomsbrottsutredningen

(SOU 2004:122).

2. Sanktionen har hjemmel i straffeloven, jf. en ny bestemmelse i strl. § 74 a. Supplerende regler er fastsat i den sociale lovgivning, jf. lov om social service § 58, stk. 2. Afledte ændringer blev foretaget i straffelovens § 88, stk. 5, § 89 a, § 95 og § 97, stk. 2, nr. 1. Med nævnte lov 469, 2001 blev der indsat en ny bestemmelse i lov om social service § 58, stk. 2. Se i øvrigt magtanvendelsesbekendtgørelsen, bkg. 1309, 2004 § 7, stk. 1, nr. 6, og stk. 6-7; § (note 2 fortsat) 9, stk. 5, og § 10, stk. 5, samt skr. 9103, 2005; Socialministeriets vejledning om servicelovens regler om særlig støtte til børn og unge, vejl. 4 af 16. januar 2002 pkt. 81-85 (handleplaner), pkt. 86-90 (ungdomssanktionen) samt pkt. 247 (finansiering).

3. I den sociale lovgivning er den generelle aldersgrænse for anbringelse i sikret afdeling pr. 1. juni 2004 sat ned fra 15 år til 12 år, jf. ændring ved bkg. 399, 2004 af magtanvendelsesbekendtgørelsens dagældende § 5, stk. 1, nu § 7, stk. 2. Den kriminelle lavalder blev reelt sat ned administrativt, men uden de retsgarantier, som i straffeprocessen er knyttet til en frihedsberøvelse.

4. Antallet af sikrede pladser er på kort tid blevet fordoblet til ca. 88 på landsplan. Det er i øvrigt vedtaget at oprette 15 supersikrede pladser til meget voldelige unge, 10 sikrede pladser til børn under 15 år og 20 særlige pladser til unge med anden etnisk baggrund end dansk.

5. Dagbladet BT har ligefrem kørt kampagnejournalistik om unge kriminelle med indvandrerbaggrund på historien om Isam, en ung palestinenser, som foretrak at blive smidt i fængsel frem for at blive idømt ungdomssanktion. Artiklerne blev fulgt op med en bog om Isams historie.

6. Også på kriminalforsorgens område kendes problematikken mere end vel. Regler og praksis vedrørende prøveløsladelse er i tiltagende grad blevet en klar illustration heraf, efterhånden som andelen af afslag på løsladelse efter udståelse af to tredjedels tid er 66% fortsat vokset markant. Problemstillingen er for nylig blevet yderligere accentueret med indførelse af en adgang til prøveløsladelse efter halv tid af dømte, der 'har ydet en særlig indsats for ikke på ny at begå kriminalitet, herunder ved at deltage i behandlings- eller uddannelsesforløb, jf. strl. § 40 a. En 'noget-for-noget' praksis bliver let 'noget-for-nogen - ingenting-for andre'.

7. Praksis med hensyn til handleplaner er usikker og uensartet, og i nogle tilfælde savnes handleplanen helt. Politikere i Folketinget har med god grund efterspurgt præcise, konkrete og realistiske handleplaner, som systematisk skal følges op og efter behov justeres i samarbejde med den unge.

8. F.eks. i Fyns Amt. Københavns Kommune har oprettet en sanktionsafdeling og iværtsat en særlig personaleuddannelse, se nærmere www.kk.dk/prakxis.

Nissen Møller, Sanne & Tine Egelund (2004): Forebyggende behandlingsprogrammer for unge – et alternativ til anbringelse uden for hjemmet. Børn, integration og ligestilling, SFI arbejdspapir 8. København: Socialforskningsinstituttet.

SOU 2004:122: Ingridanden mot unga lagöverträdare. Göteborg: Betänkande av Ungdomsbrottsutredningen.

Vestergaard, Jørn (2003): Den særlige ungdomssanktion. Tidsskrift for Kriminalret 03(1): 3-21.

Vestergaard, Jørn (2004): Unge kriminelle i strafferetten og socialretten. I Henning Koch (red.): Politik og Jura. Festskrift til Ole Espersen. København: Forlaget Thomson, s. 141-164.

Vinnerljung, Bo et al. (2001): Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution. Stockholm: Centrum för utvärdering av social arbete, Socialstyrelsen.

Artiklen har tidligere været bragt i Social Kritik nr. 98

Andre artikler

Alle artikler

Af Nils Peter Uhre og Flemming Pommer: MST - sociale tiltag på licens

Af Cecilie K. Moesby-Johansen: De vilde piger

Af Mette Røgilds, Charlotte Ingvarsen og Sara Malou Strandvad: Booty in ya face

Af Mette Arnsfelt Andersen, Stine Christensen, Linda Kjær Minke & Rie Vesterbæk Mørck: Løbsk ungdom - løbsk behandling

Af Sune Qvortrup Jensen & Kirsten Hviid: Perkerrap, ghettostøj og socialt arbejde

Af Jørn Vestergaard, lektor, lic. jur., Københavns Universitet: Den særlige ungdomssanktion

Af Sune Qvortrup Jensen: Subkulturel pædagogik - snarere end kulturel pædagogik med vilde unge

Af Mette A. Andersen, Rie V. Mørck, Stine Christensen og Linda Minke: Rodet ungdom - unge rødder

Af Inga Axelsen og Birgitte Ravn Olesen: At gøre op med dét, der tages for givet

Af Ove Sernhede: Los Angered og forstadens krigere

Af Klaus Goldschmidt Henriksen og Søren Magnussen: Pædagogiske bolcher

Af Hanne Warming: Barn og klient

Af Ida Schwartz: "Indre kaos hos børn kræver ydre styring" - eller gør det?

Af Søs Bayer, rektor, Jægerspris Socialpædagogiske Seminarium: Om opdragelse

Af Benny Lihme: Stigma

Af Martin Petersen: Meningen med livet på et seminarium

Af Yvonne Mørck: Faktisk er Blågårds Plads utrolig smuk - hårde drenge på Nørrebro

Af Annick Prieur: Maskulinitet, kriminalitet & etnicitet

Af Ove Sernhede: Mens vi venter på Mandela

Folketingets Retsudvalg

Departementet
Holmens Kanal 22
1060 København K

Dato: 8. april 2005

Tlf. 3392 9300
Fax. 3393 2518
E-mail sm@sm.dk

ECO/ J.nr. 640-1494

Under henvisning til Folketingets Retsudvalgs brev af 3. marts 2005 følger hermed – i 5 eksemplarer – socialministerens svar på spørgsmål nr. 27 (REU Alm. del).

Spørgsmål nr. 27:

”Vil ministeren kommentere de principielle betragtninger i artiklen fra lektor Jørn Vestergaard vedr. ungdomssanktionen.”

Svar:

Jørn Vestergaard fremhæver i sin artikel ”Unge kriminelle i strafferetten og socialretten” en lang række problemer i forbindelse med ungdomssanktionen. I artiklen rejses en del kritikpunkter over for ungdomssanktionen, uden at der samtidig gives et konstruktivt alternativ til denne. Jeg har valgt at kommentere på de mest centrale af de rejste problemstillinger, og henviser i øvrigt til mine svar på spørgsmål 21-26.

Usikkerhed om effekten af ungdomssanktionen

En ekspertgruppe om ungdomskriminalitet udarbejdede i januar 2001 ”Rapport om ungdomskriminalitet”, som indeholdt en skitse til lovforslag om en ungdomssanktion. I rapporten nævnes, at spørgsmålet om behovet for en ny sanktionsform, efter ekspertgruppens opfattelse kunne ses i sammenhæng med, at de eksisterende muligheder ikke altid synes at blive udnyttet tilstrækkeligt effektivt og konsekvent.

Samtidig fremgår det af rapporten, at erfaringen synes at være, at institutionsanbringelser, som ikke indebærer intensiv og ekstraordinær behandlingsindsats, højst har en nul-effekt og muligvis har en egentlig negativ specialpræventiv effekt.

De få danske erfaringer og den nødvendige forudsætning om en intensiv og ekstraordinær behandlingsindsats ligger bag, at der er taget en længere række initiativer i form af metodeudvikling, efteruddannelse og opfølgning i form

af evalueringer på området, således som det fremgår af besvarelsen på spørgsmål 26.

De få erfaringer betyder, at det er vigtigt at belyse, hvorledes ordningen fungerer, og om der er muligheder for at kvalificere indsatsen. Selv om der allerede har været taget en række initiativer med henblik på at kvalificere indsatsen, er der blandt andet i lyset af de evalueringer, der finder sted, god grund til fortsat at være opmærksom på behovet for yderligere at kvalificere indsatsen.

Usikkerhed om anvendelsesområdet for ungdomssanktionen

Det kan ikke afvises, at der i den første tid har været en del usikkerhed om, hvem der kan drage nytte af ungdomssanktionen, hvilket hænger sammen med kriminalitetskravet og den sociale profil. For så vidt angår kriminalitetskravet er det primært et anliggende for anklagemyndigheden, mens det, som vedrører den sociale profil, især er et anliggende for de sociale myndigheder. Umiddelbart er det, baseret på oplysninger fra Justitsministeriet om de foreløbige erfaringer med ungdomssanktionen, opfattelsen, at usikkerheden er blevet mindre, når det drejer om at afgøre, i hvilke tilfælde ordningen kan bruges. Dertil kommer, at et metodeudviklingsprojekt, forankret i Fyns Amt, sigter til at tilvejebringe en større sikkerhed om anvendelsesområdet.

Usikkerhed om den individuelle doms konkretisering, usikkerhed om principper for udmøntning og fuldbyrdelse samt ydre rammer, herunder reaktioner ved sammenbrud

Det er kommunen, der indstiller til retten, hvorledes den individuelle dom nærmere skal konkretiseres. Den handleplan, kommunen efter lov om social service er forpligtet til at udarbejde, kan evt. som bilag ledsage indstillingen. Det er i forbindelse med udarbejdelsen af indstillingen og handleplanen vanskeligt at præcisere et forløb, der strækker sig to år ud i fremtiden. Det er vigtigt, at handleplanen således løbende tages op til vurdering, da det er svært at forudsige, hvor hurtigt den unge udvikler kompetencer, som muliggør en hurtigere eller senere overflytning til åbne tilbud, som forudsætter, at den unge kan administrere større grader af frihed.

Det kan være forbundet med risiko at vise den unge tillid til at kunne administrere en øget frihed, som følger af at blive flyttet til en åben institution. På den ene side kan en større frihed betyde en forbedret mulighed for, at den unge kan tilegne sig nye kompetencer. På den anden side kan en for tidlig udslusning betyde, at den unge ikke kan administrere en sådan frihed og må "et trin tilbage" til forhold, der er forbundet med større restriktioner, hvis det langsigtede mål skal nås. Der er netop behov for en vis fleksibilitet.

Der er god grund til for kommunen at være særlig opmærksom på at udnytte de frihedsgrader, der kan være fastsat i dommen med hensyn til den unges ophold i en foranstaltning "op til" et vist antal måneder. En unødigt lang tid med restriktioner over for den unge kan betyde, at den unge mister perspektivet med indsatsen og kan vanskeliggøre det fortsatte forløb, jf. svaret på spørgsmål 22.

De foreløbige erfaringer fra Justitsministeriets kvantitative evaluering af ungdomssanktionen viser, at kommunerne i et vist omfang udnytter frihedsgraden til ikke at gå op til den af retten fastsatte overgrænse for opholdet i en sikret institution. Socialforskningsinstituttets kvalitative vurdering påregnes nærmere at afdække baggrunden for kommunernes praksis, herunder om der i lyset heraf måtte være grund til særlige initiativer.

Uforholdsmæssig indgrebsintensitet og mangel på proportionalitet

Den tidligere omtalte ekspertgruppe var i "Rapport om ungdomskriminalitet" inde på denne problemstilling. Der blev i den forbindelse generelt peget på, at det er et velkendt fænomen i dansk strafferet, at en person i anledning af et strafbart forhold kan blive dømt til behandling – eventuelt således at den dømte skal anbringes i institution – hvis dette findes formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser, jf. straffelovens §§ 68 og 69. I disse bestemmelser er der endog hjemmel til, at der kan afsiges dom til socialpædagogisk behandling, eventuelt på (sikret/åben) institution, dvs. til en dom, der i det væsentlige svarer til indholdet af en ungdomssanktion.

Indførelse af en ungdomssanktion med et overvejende behandlingssigte er således ikke et udtryk for en principiel nydannelse. Der er i det væsentlige tale om en særregulering af en allerede kendt foranstaltningstype, hvor et af formålene med særreguleringen er at frigøre anvendelsen af foranstaltningen fra den personelle afgrænsning, der ligger i straffelovens § 69.

Uholdbar decentralisering af planlægning og styring

Der er på det sociale område i vid udstrækning tale om metodefrihed. Dertil kommer, at den enkelte handleplan nødvendigvis må tage afsæt i den enkelte unges kompetencer og behov. Ministeriet er bekendt med, at der ikke i alle tilfælde har været tale om en tilfredsstillende planlægning fra kommunernes side og har i den forbindelse udsendt supplerende vejledning til kommunerne om behovet for en styrkelse af planlægningen. Jeg påregner samtidig ved en revision af Vejledning om særlig støtte til børn og unge at udbygge vejledningen i tilknytning til gennemførelse af en ungdomssanktion.

Fravær af ensartethed, forudsigelighed og grundlæggende retssikkerhed

På baggrund af de foreløbige erfaringer med ungdomssanktionen kan det ikke afvises, at der kan være behov for en styrkelse på de nævnte områder. En række af problemstillingerne i forbindelse med indførelsen af ungdomssanktionen antages at være startvanskeligheder.

I lyset af evalueringen af ungdomssanktionen vil jeg overveje behovet for yderligere tiltag. Herunder kan der eventuelt blive tale om indsamling og formidling af eksempler med "best practice" og udvikling af en særlig kvalitetsstandard i forbindelse med kommunernes sagsbehandling på området, jf. mit svar på spørgsmål 21.

Herudover overvejer Socialministeriet at udarbejde en folder til den unge, der står for at modtage en dom om ungdomssanktion. En sådan folder kan indeholde oplysninger om pågældendes retsstilling under afvikling af ungdomssanktionen.

Eva Kjer Hansen

/Birgitte Lundblad

AKTUELT

LØN & JOB

FAG & UDDANNELSE

ARBEJDSMILJØ

AMTSKREDSE

ÅRSKASSE

FAGGRUPPER

S

SOCIALPÆDAGOGEN

Forside · Socialpædagogen · Arkiv · 2004 · 2004-04 · Ungdomssanktion - Kommuner svinger unge kriminelle

Print · Abon

Seneste nummer

Arkiv

Temaer

Fagbøger

Jobannoncer

Redaktionen

Produktionsplan

Tegn abonnement

Annoncepriser og formater

Socialpædagogen 20. februar 2004 nr. 4
Ungdomssanktion: Kommuner svinger unge kriminelle

Når en ung får en ungdomssanktion, skal kommunen lave handleplan og finde et egnet, pædagogisk behandlingssted. Men handleplanerne mangler, og mange unge ved sjældent, hvor de skal hen før i 11. time. Næsten halvdelen af de unge bliver sendt tilbage bag tremmer på de sikrede institutioner

Af Bille Sterll

Sidste år blev 94 unge under 18 år anbragt på en sikret institution for at afsone første del af to års ungdomssanktion. Planen var, at de unge skulle sidde et par måneder bag lås og slå og siden flytte til et åbent pædagogisk behandlingssted.

Men ungdomssanktionen lider af sygdomme. For næsten halvdelen af de unge går det skævt, og de kan ikke fungere i den åbne institution. Kommunerne er bagud med handleplaner for de unge. Og ofte finder kommunerne først en plads til den unge i sidste øjeblik.

I 2003 blev 40 unge sendt tilbage bag hegnet på de sikrede institutioner, viser tal fra Amtsrådsforeningen. Der findes ikke håndfaste regler for, hvornår kommunen sender en ung tilbage. I nogle tilfælde sker det, fordi de unge stikker af fra de åbne institutioner eller ryger ud i ny kriminalitet.

- Nogle unge burde slet ikke få en ungdomssanktion. Man skal være topmotiveret for at gå ind i et behandlingsforløb, som strækker sig over to år. Og de her unge er ikke særlig motiverede, siger forstanderen for den sikrede institution Koglen i Ringkøbing Amt, Eva Hallgren.

Andre gange er det måske ikke de unges egen skyld. Sidste år blev 19 unge anbragt på Koglen som led i første fase af ungdomssanktionen, mens otte blev sendt tilbage fra en åben institution. Når næsten halvdelen ikke klarer sig i åbent regi, er det ifølge Koglens forstander alt for mange.

- Jeg har en mistanke om, at de åbne steder ikke altid modsvarer de unges behov. Hvis det ikke er muligt at finde den optimale løsning, så bliver den unge anbragt der, hvor der er plads. Men det er jo ikke ligegyldigt, hvor den unge kommer hen, mener Eva Hallgren.

Truer med taxa

Flere sikrede institutioner oplever, at kommunerne er træge, når de skal finde en plads til den unge i det åbne forløb. Ofte finder kommunen først pladsen få dage inden, den unge skal flyttes. Det er direkte i strid med intentionerne i ungdomssanktionen.

- Vi oplever den ene gang efter den anden, at kommunerne ikke har tid til at behandle de her sager.

De åbne institutioner bliver først fundet i 11. time. Vi har haft mange unge, som ikke vidste, hvor de skulle hen, før dagen inden de skulle udskrives herfra, fortæller Eva Hallgren.

På en anden sikret institution, Bakkegården i Vestsjællands Amt, har medarbejderne ligefrem måttet true med at sende en ung i taxa til socialforvaltningen, før kommunen fandt en plads.

- Vi måtte sende en anden ung hjem, fordi kommunen ikke havde fundet en plads. Bagefter ringede hans mor og fortalte, at han var blevet anbragt på en institution med små børn, hvor han skulle være, indtil der blev plads et andet sted, fortæller Bakkegårdens socialrådgiver, Kim

YDERLIGT MERE

På den anden si

Sikrede afdeling

spærre børn ind

Bogomtale - Bør

ungdomskrimina

Kelmann.

Når de unge ankommer med en ungdomssanktion i bagagen, har de som regel allerede siddet flere måneder i varetægtsurrogat. På den måde går der let et lille halvt år bag høje hegn og låste døre, hvor den unge ikke aner, hvad der skal ske. I den tid er det stort set umuligt for medarbejderne at lægge en klar plan for den unges forløb.

- Vi kan godt mærke, at især mange mindre kommuner står famlende over for de problemer her. Det er klart, at en sagsbehandler i en kommune ikke kan have samme viden som os, men det er sjældent, jeg møder sagsbehandlere, som har sat sig ind i, hvad intentionerne er med ungdomssanktionen, siger Eva Hallgren, som selv er uddannet socialrådgiver.

Og på Bakkegården konstaterer afdelingsleder Gitte Rugsted nøgternt:

- Samarbejdet med kommunerne går for det meste ikke særlig godt. Sagsbehandlerne er dårlige til at snakke med de unge undervejs. Og de to måneder hos os bliver jo ren opbevaring, når vi ikke ved, hvad der skal ske med den unge.

Stort er godt

Ifølge loven skal kommunerne lave hand- leplaner for de unge, som idømmes ungdomssanktion. Men ifølge medarbejdere på både Koglen og Bakkegården lever kommunerne ikke op til deres ansvar.

- Jeg har aldrig set en handleplan. Kommunerne må leve op til deres ansvar, og når de kan anbefale ungdomssanktion, bør de også have en plan klar, der holder. Det virker som om, mange kommuner bare stikker en ungdomssanktion, for så er den unge jo ude af byen. Vi kan jo ikke have andet indtryk, når vi aldrig ser en handle- plan, mener Kim Kelmann.

I landets største kommune, København, oplever forstanderen for Sønderbro ikke de samme problemer:

- Noget af det gode ved ungdomssanktionen er, at kommunerne ikke længere kan smygge sig udenom. Før var det jo sådan, at hvis det nogle måneder i træk var gået godt på det dyre opholdssted, så blev den unge sendt hjem, og så var det hele ødelagt. I dag siger dommen, at den unge skal blive i behandlingen i to år, siger Kurt Clasen.

Imidlertid mener han, at opholdet i de sikrede afdelinger bør være kortere, da de fleste allerede har siddet varetægtsfængslet i flere måneder, når dommen falder.

- De unge har på det tidspunkt hårdt brug for, at der sker noget nyt, men som ungdomssanktionen er skruet sammen, indledes dommene altid med yderligere indespærring på en sikret afdeling. To måneder er almindeligt, men jeg har set domme på både fire og seks måneder. Det har ikke noget behandlingsformål, det er kun gold straf og økonomisk snæversyn, mener Kurt Clasen.

Sønderbro modtager unge fra selve Hovedstaden og fra andre kommuner. Men det er sjældent Københavns Kommune, der volder problemer. Sidste år blev 15 unge københavnere idømt ungdomssanktion, og kun tre blev i fase to sendt tilbage bag lås og slå.

Måske fordi København har ansat en særlig koordinator, der håndterer alle ungdomssanktioner i kommunen. Hun sætter sig ind i hver enkelt sag og finder et egnet opholds- eller behandlingssted.

- Det er mit indtryk, at kendskabet til de unge og til anbringelsesstederne halter i mange af de mindre kommuner. De aner ikke hvad ungdomssanktionen er, og de ved ikke, hvordan de skal tilrettelægge forløbet. De har måske i alt haft én ung, som har fået den dom, siger Københavns Kommunes ungdomssanktions-koordinator, Mette Tellerup.

Kassetænkning

Ungdomssanktionen er et samlet forløb, men de to første faser bliver betalt af to forskellige kasser. Pladserne på de sikrede institutioner er finansieret efter det, der hedder objektive kriterier. Det vil sige, at kommuner og amter i fællesskab betaler efter, hvor mange unge borgere, de har. Uanset om de bruger pladsen eller ej.

Det er med andre ord gratis for kommunen at sende en ung på sikret institution. Men selvom dommen måske siger, at den unge skal tilbringe op til tre måneder i en sikret afdeling, har kommunerne ingen økonomisk

interesse i at opholdet bliver kortere.

Når den unge bagefter skal ud i et åbent socialpædagogisk bosted, begynder taxameteret at rulle hjemme i den unges kommune og i amtet. Pladserne er dyre. De koster snildt en million kroner om året. Eller mere. Og det skal kommunen og amtet betale.

Koglens forstander har ikke belæg for at sige, at kommunerne tænker mere på kassen end på de unge. Men hun har en mistanke om det.

- Desuden mener jeg, at hele grundtakstmodellen er med til at forhale sagsbehandlingen. Hvis kommunen skal anbringe en ung i et opholdssted, som koster over

400.000 kroner om året, skal amtet ind i sagen. Og i Århus Amt tager sagsbehandling op til 30 dage, siger Eva Hallgren.

Mistanken om kassetænkning har også strejft personalet på Bakkegården, hvor de fleste unge sidder tiden ud, selvom de efter medarbejdernes mening godt kunne komme videre noget før.

- De pladser, som bruges til unge i anden fase, burde jo være finansieret på samme måde som de pladser, hvor de unge er i første fase. Og hvis der ikke var en økonomisk gevinst ved at lade dem sidde, ville de vel ryge videre noget før, spekulerer Bakkegårdens socialrådgiver, Kim Kelmann.

Kommunen har ansvaret

Siden 2001 har det været muligt at idømme unge kriminelle under 18 år det to-årige, pædagogiske behandlingsforløb ungdomssanktion. Behandlingen består af et kortere ophold på en sikret institution kombineret med et længere ophold på et åbent behandlingssted og en udslusningsfase udenfor institutionerne. Varetægtsfængsling før dommen trækkes ikke fra i en ungdomssanktion som i en almindelig frihedsstraf. Det er den unges kommune, som vurderer, om den unge er egnet til ungdomssanktion, og som regel følger dommerne kommunens indstilling.

Forløbet skal planlægges i samarbejde mellem forvaltningen, den unge og institutionerne, men kommunen har det overordnede ansvar. Kommunen skal lave en handleplan for den unge senest syv dage efter, den har modtaget dokumentation fra politiet for den unges kriminalitet.

I 2003 blev 94 unge idømt ungdomssanktion, i 2002 var tallet 86. Oprindelig regnede eksperterne med, at 35-40 unge årligt ville være egnede til ungdomssanktion.

Sidst opdateret: 17.10.05

Socialpædagogernes Landsforbund • Brolæggerstræde 9 • 1211 København K • Tlf. 3396 2800 • sl@sl.dk